

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Brian Madsen

Tunneln genom Hallandsåsen

Kan en bortledning av grundvatten utan tillstånd från en tunnel som är byggd med lutning ut mot tunnelmynningarna, betraktas som en brottslig gärning enligt vattenlagen (1983:291)?

Examensarbete
20 poäng

Handledare:
Docent Annika Nilsson

miljörätt/straffrätt/processrätt

HT 2003

Innehåll

SAMMANFATTNING	1
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Metod och material	5
1.5 Disposition	6
2 VATTENLAGEN (1983:291)	7
2.1 Vattenföretag och vattenanläggningar	7
2.1.1 Bortledning av grundvatten	7
2.2 Tillstånd för vattenföretag	8
2.2.1 Vattenföretag som inte kräver tillstånd	8
2.3 Tillståndsprövningen i vattenmål	9
2.3.1 Rättsverkningar av tillståndsdomar	11
2.4 Regeringens prövningsrätt	11
2.5 Vattenlagens tillsynsregler	12
2.6 Vattenlagens ansvarsregler	12
2.6.1 Brott mot tillståndsplikten	12
3 PROJEKT HALLANDSÅS	14
3.1 Motiven för en tunnel	14
3.2 Från diskussioner till beslut	15
3.3 Tillstånd inför tunnelbygget	16
3.4 Tunnelbygget fram till byggstoppet hösten 1997	16
3.5 Tunnelbygget, grundvattenavsänkningen och påverkan på naturen	17
3.5.1 Tunnelbyggets påverkan på grundvattennivåerna	18
3.5.2 Grundvattenavsänkningens påverkan på naturen	18

3.6	Tillsynsmyndighetens agerande i vattenfrågan	19
4	VATTENDOMEN FRÅN 1992	21
4.1	Utredningen i målet	21
4.2	Banverkets talan	22
4.3	Vattendomstolen	23
4.3.1	Vattendomstolens tillåtighetsprövning	23
4.3.2	Föreskrifter och villkor i domen	24
5	UTLÅTANDEN AV ROLF STRÖMBERG OCH STAFFAN WESTERLUND	25
5.1	Rolf Strömbergs utlåtanden	25
5.2	Staffan Westerlunds utlåtanden	26
6	BROTTMÅLET	28
6.1	Åklagarens åtalsprövning	28
6.2	Målet i tingsrätten	29
6.2.1	Åklagaren	29
6.2.2	De tilltalade	30
6.2.3	Utredningen	31
6.2.3.1	Partsförhör med chefen för Banverkets södra region; Hans Ottenfalk	31
6.2.3.2	Partsförhör med chefen för projekt Hallandsås; Jan Andersson	32
6.2.3.3	Vittnesförhör med bygglidaren Jan Hallenstedt	33
6.2.3.4	Vittnesförhör med civilingenjören Johan Landberg	33
6.2.3.5	Skriftlig bevisning	34
6.2.4	Tingsrättens domskäl	35
6.3	Målet i hovrätten	37
6.3.1	Åklagaren	37
6.3.2	De tilltalade	39
6.3.3	Utredningen	39
6.3.4	Hovrättens domskäl	40
7	ANALYS OCH SLUTSATSER	41
7.1	Åklagarens åtalsprövning	41
7.2	Den straffrättsliga legalitetsprincipen	44
7.3	Bevisbörda och beviskrav	45
7.3.1	Bevisbörda och beviskrav i brottmål i allmänhet	45
7.3.2	Bevisbörda och beviskrav i det aktuella brottmålet	46
7.4	Åklagarens påståenden om bevisningen	47
7.4.1	Tidpunkten för bedömningen av bevisningen	47
7.4.2	Uttalanden i samband med tillståndsprövningarna i vatten- och miljödomstolarna	48

7.5	Tolkningen av vattendomstolens dom från 1992	49
7.6	Tunnelbygget	49
7.7	Bortledningen av grundvatten	51
7.7.1	Utgjorde bortledningen av grundvatten ett vattenföretag?	51
7.7.2	Hade bortledningen av grundvatten utförts utan tillstånd?	52
7.7.3	Krävde bortledningen av grundvatten tillstånd?	52
7.8	Ansvarsfrågan	54
7.9	Domens betydelse utanför brottmålet	54
7.10	Lärdomar av brottmålet	54
BILAGA A - UTDRAG UR VATTENLAGEN (1983:291)		56
KÄLL OCH LITTERATURFÖRTECKNING		58
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING		60

Sammanfattning

Den här uppsatsen bygger på ett faktiskt brottmål i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Syftet med uppsatsen har i första hand varit att diskutera, analysera och ta ställning till frågan om Banverket hade utfört någon brottslig handling eller inte, utifrån åklagarens gärningspåstående i brottmålet.

I brottmålet påstod åklagaren att Banverket hade utfört en straffbar gärning, genom att låta utföra ett tillståndspliktigt vattenföretag utan tillstånd. Vattenföretaget skulle ha bestått i en bortledning av inläckande grundvatten från de blivande järnvägstunnlarna genom Hallandsåsen.

De tilltalade invände mot åklagarens påstående genom att hävda att den utförda bortledningen av vatten inte hade krävt tillstånd, med hänvisning till att verksamheten inte hade påverkat vattenförhållandena i åsen, eller orsakat skada på allmänna eller enskilda intressen. Denna uppfattning fick stöd av vittnesuppgifter lämnade av en expert på grundvatten och tunnelbyggen. Enligt vittnet var den uppkomna avsänkningen av grundvattennivåerna i Hallandsåsen uteslutande ett resultat av själva tunnelbygget. Vittnet ansåg att bortledningen av vatten från tunnarna inte hade kunnat påverka grundvattennivåerna, då bortledningen gällde vatten som redan hade runnit ut ur berget och det bortledda vattnet rann ut ur tunnarna av sig självt, oberoende av vidtagna åtgärder, på grund av att själva tunneln hade konstruerats med lutning ut mot tunnelmynningarna.

Tingsrätten ogillade åtalet och hovrätten fastställde tingsrättens domslut. Domstolarna ansåg att bortledandet av inläckande vatten hade utgjort ett vattenföretag, men att verksamheten inte hade inverkat på vattenförhållandena och därför inte hade varit tillståndspliktig. Då det utförda vattenföretaget inte hade krävt tillstånd, omfattades det inte av den av åklagaren åberopade straffbestämmelsen i vattenlagen och därmed kunde det inte föreligga något straffansvar för de tilltalade.

Mina slutsatser överensstämmer i sak med domstolarnas. Enligt min mening utförde Banverket ett vattenföretag, genom att låta leda bort

inläckande grundvatten från tunnlarna genom Hallandsåsen. Jag anser vidare att bevisningen i brottmålet angående orsakssambanden mellan det utförda vattenföretaget och avsänkningen av grundvattennivåerna, innebär att det inte går att utesluta att åklagaren hade fel i sitt påstående om att bortledningen av grundvatten hade utgjort ett tillståndspliktigt vattenföretag. Mot bakgrund av det straffrättsliga kravet på att en omständighet skall vara bevisad utom rimligt tvivel för att någon skall kunna dömas till straff, kan jag omöjligt hävda att det har begåtts något brott på grund av bortledningen av grundvatten ifrån tunnlarna genom Hallandsåsen. Därmed är ett straffansvar för de tilltalade uteslutet.

Förkortningar

a.a.	Anfört arbete.
AB	Aktiebolag.
BrB	Brottsbalken (1962:700).
EMRK	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
f.	Denna sida och följande sida.
ff.	Denna sida och de följande sidorna.
HovR	Hovrätt / en.
NJA II	Nytt juridiskt arkiv, avd. 2.
p.	Punkten.
Prop.	Proposition / en.
RB	Rättegångsbalken (1942:740).
RF	Regeringsformen (1974:152).
RH	Rättsfall från hovrätterna.
RÅ	Riksåklagaren.
SOU	Statens offentliga utredningar.
st.	Stycket.
TR	Tingsrätt / en.
VL	Vattenlagen (1983:291).

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Hösten 1992 påbörjades bygget av en järnvägstunnel genom Hallandsåsen i den nordvästra delen av Skåne. Innan tunnelbygget påbörjades sökte Banverket tillstånd enligt vattenlagen, för att leda bort inläckande grundvatten från de blivande tunnarna. Ett sådant tillstånd meddelades av vattendomstolen i Växjö i november 1992. Under hösten 1996 uppstod stora problem vid tunnelbygget, när tunnelentreprenören kom in i en starkt vattenförande del av berget och stora mängder grundvatten läckte in i tunnarna. Problemen med det inläckande vattnet ledde till att gränsvärdena i vattendomstolens dom kom att överskridas, vilket i sin tur medförde att Banverket anmäldes och åtalades för brott mot vattenlagen. Enligt åklagaren hade Banverket begått en straffbar gärning, genom att låta utföra ett tillståndspliktigt vattenföretag utan tillstånd. Både Helsingborgs tingsrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge ogillade åtalet.

1.2 Syfte

Huvudsyftet med uppsatsen är att diskutera, analysera och ta ställning till frågan om det begicks något brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Bedömningarna görs utifrån åklagarens gärningspåstående och den utredning som presenterades i ett faktiskt brottmål. I den utsträckning det är relevant, kommer jag dessutom att behandla och ta ställning till parternas rättshandlingar och de rättsliga instansernas handhavande av frågan om brott i det aktuella brottmålet.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen koncentreras till att behandla de delar av brottmålet som gällde de objektiva förutsättningarna för brott mot vattenlagen. Frågor om

huruvida de tilltalade hade begått någon oaktsam eller uppsåtlig gärning som innebär att de hade kunnat dömas för en eventuell brottslig gärning, behandlas inte i uppsatsen. Valet att enbart behandla frågan om det finns objektiva förutsättningar för att hävda att det begicks något brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen, har i första hand motiverats av att det är den avgörande frågan i det behandlade brottmålet. Ett annat motiv till att avgränsa uppsatsen på det sätt jag har gjort, är att frågan om det överhuvudtaget begicks något brott mot vattenlagen vid Hallandsåsen, är den mest intressanta frågeställningen ur en miljörättslig synvinkel.

Uppsatsen behandlar miljörättsliga, straffrättsliga och processrättsliga frågor. De processrättsliga frågorna behandlas dock endast i den utsträckning de har spelat en mer väsentlig roll för de rättsliga instansernas bedömning av de objektiva förutsättningarna för brott mot vattenlagen, i det aktuella brottmålet.

Uppsatsens innehåll är valt efter vad som förekom i brottmålet. Min analys utgår ifrån utredningen i brottmålet, åklagarens gärningspåstående och de invändningar parterna framförde under förhandlingarna. Mina slutsatser begränsas av den framlagda bevisningen i målet och av regler som styr tolkningen av lagtext, hanteringen av bevisningen och bedömningen av ansvarsfrågan i brottmål i allmänhet.

1.4 Metod och material

För en teoretisk bakgrund till uppsatsen och mina bedömningar har jag utfört traditionella studier av vattenlagen, förarbetena till vattenlagen, rättsfall och relevant juridisk litteratur.

När det gäller målet om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen har jag studerat två beslut om nedläggande respektive återupptagande av åtal, tingsrättens och hovrättens domar samt material ur domstolarnas akter för det aktuella målet. Jag har även närvarat under förhandlingarna i hovrätten.

De allmänna uppgifterna om projekt Hallandsås bygger på uppgifter hämtade från Banverkets hemsida, i offentliga utredningar och ur vittnesmål lämnade i samband med rättsfall med anknytning till projektet.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds i kapitel 2 med en genomgång av relevanta delar av vattenlagen. Kapitel 3 handlar om projekt Hallandsås. I kapitlet ges en översiktlig redogörelse för de diskussioner och beslut som ledde fram till bygget av en tunnel genom Hallandsåsen, motiven bakom projektet, fakta om själva tunneln, händelser i samband med bygget av tunneln, tillstånds- och tillsynsprocessen samt projektets inverkan på grundvattennivåerna i Hallandsåsen och på den yttre miljön. Kapitel fyra, fem och sex behandlar i tur och ordning vattendomen från Växjö tingsrätt, de sakkunnigutlåtanden som låg till grund för processen i domstol samt den rättsliga processen kring frågan om det begicks brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget. I kapitel sju redovisar jag min analys och mina slutsatser.

2 Vattenlagen (1983:291)

Vattenlagen trädde i kraft den 1 januari 1984 och upphävdes den 1 januari 1999.¹

Motsvarande regler finns idag i miljöbalken och i lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.² De regler i miljöbalken som motsvarar de regler i Vattenlagen som var centrala i det brottmål den här uppsatsen utgår ifrån, är i allt väsentligt desamma som reglerna i Vattenlagen. Där finns, som jag ser det, inga sakliga skillnader mellan reglerna i Miljöbalken och reglerna i vattenlagen. De skillnader som finns är uteslutande språkliga.

2.1 Vattenföretag och vattenanläggningar

Vattenlagen är tillämplig på vattenföretag och vattenanläggningar.³

Vattenlagen definierar begreppet vattenföretag genom ett antal exempel. Av de uppräknade exemplen framgår det bl.a. att vattenföretag är olika verksamheter i ytvatten, bortledning av grundvatten och utförande av anläggningar för en sådan bortledning, tillförsel av vatten för att öka mängden grundvatten och åtgärder för att avvattna mark.⁴

Vattenanläggningar definieras som anläggningar tillkomna genom ett vattenföretag, med tillhörande manöveranordningar.⁵

2.1.1 Bortledning av grundvatten

I målet om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen, diskuterades i huvudsak vattenföretag i form av bortledning av grundvatten och därför har jag valt att behandla den typen av vattenföretag mer ingående. Av propositionen med förslag till vattenlag

---

¹ 1 och 2 §§ lagen (1998:811) om införande av miljöbalken.

² Miljöbalken (1998:808) och lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

³ 1 kap. 2 § VL.

⁴ 1 kap. 3 § 1 st. VL.

⁵ 1 kap. 3 § 2 st. VL.

m.m. framgår att begreppet grundvatten, vid en tillämpning av vattenlagen, skall anses omfatta allt vatten som finns under markens yta. Där framgår också att regeln om bortledning av grundvatten i första hand omfattar verksamheter för tillgodogörande av grundvatten. Departementschefen uttalade dock särskilt att han ansåg att en bortledning av grundvatten i skadeförebyggande syfte skulle anses vara ett vattenföretag, trots att det inte är en verksamhet för tillgodogörande av grundvatten. Departementschefen ansåg däremot inte att underjordsbygganden med inverkan på grundvattenförhållandena skulle omfattas av vattenlagens regler. Enligt departementschefen borde en prövning av den inverkan som ett underjordsbyggande kan ha på grundvattenförhållandena, istället ske i samband med en bygglovsprövning.⁶

2.2 Tillstånd för vattenföretag

Vattenlagen kräver tillstånd för de flesta vattenföretag.⁷ Av förarbetena till vattenlagen framgår att regeln om tillståndsplikt innefattar förbud både mot att påbörja och driva tillståndspliktiga vattenföretag, utan att först ha inhämtat tillstånd. Enligt lagrådet framgår detta dessutom redan vid en jämförelse mellan reglerna om vad som är vattenföretag och regeln om tillståndsplikt.⁸ Även om verksamheten inte kräver tillstånd, ger lagtexten verksamhetsutövaren en rätt att söka tillstånd.⁹

2.2.1 Vattenföretag som inte kräver tillstånd

Vattenlagen medger vissa begränsade undantag från huvudregeln om tillståndsplikt. Ett sådant undantag gäller ”*om det är uppenbart att varken enskilda eller allmänna intressen skadas genom företagets inverkan på vattenförhållandena*”.¹⁰

---

⁶ Prop. 1981/82: 130, *Med förslag till ny vattenlag m.m.*, s. 396.

⁷ 4 kap. 1 § 1 st. VL.

⁸ Prop. 1981/82:130 s. 286 f (lagrådet) och 430.

⁹ 4 kap. 1 § 3 st. VL.

¹⁰ 4 kap. 1 och 2 §§ VL.

Uppenbarhetsrekvisitet diskuteras inte närmare i propositionen med förslag till vattenlag m.m., men enligt min mening är det ett rekvisit som anger vilken styrka på bevisningen som krävs för att det skall anses bevisat att ett vattenföretag inte orsakar någon skada. Benämningen uppenbar förekommer som rekvisit för beviskrav i en rad andra lagregler. Ekelöf anger att det krävs en mer omfattande bevisning för att hävda att något är uppenbart, än för att hävda att något är antagligt, sannolikt eller styrkt. Enligt Ekelöf är beviskravet för att något är uppenbart, placerat precis under den punkt där det är möjligt att säga att en viss omständighet är bevisad med fullständigt säkerhet.¹¹

Betydelsen av begreppet enskilda intressen diskuteras inte i propositionen med förslag till vattenlag m.m. Begreppet allmänna intressen diskuteras däremot på ett flertal platser i propositionen. Av de exempel som anges i diskussionerna framkommer att allmänna intressen kan vara t.ex. fiskeintresset, miljövårdsintressen, speciella naturvårds- och kulturminnesvårdssynpunkter, närboendes trevnad eller det allmänna hälsotillståndet.¹²

Av propositionen med förslag till vattenlag m.m. framgår vidare, att inverkan på vattenförhållandena i första hand avser en ändring av vattnets djup eller läge. Begreppet omfattar även en inverkan på våtmarker genom en minskning av ett områdes vatteninnehåll, påverkan på vattnets kvalitet eller åtgärder som förändrar förutsättningarna för ett vattenområdes användning.¹³

2.3 Tillståndsprovningen i vattenmål

Vattenmål provas i tur och ordning av särskilt utsedda tingsrätter, s.k. vattendomstolar, vattenöverdomstolen vid Svea hovrätt och högsta

---

¹¹ Ekelöf, Per-Olof. *Rättegång IV*, 5: e uppl., 1982, Lund, s. 30 f.

¹² Prop. 1981/82:130 s. 97, 147 och 415.

¹³ Prop. 1981/82:130 s. 432.

domstolen.¹⁴ I tingsrätten och hovrätten deltar ledamöter med teknisk utbildning och erfarenhet av vattenfrågor.¹⁵

Vid tillståndsprövningar bedömer domstolen först om det tänkta vattenföretaget kan tillåtas, med hänsyn till vattenlagens regler om allmänna förutsättningar för vattenföretag. Ett vattenföretag får t.ex. inte komma till stånd om det är ett hinder för andra planerade verksamheter eller åtgärder, om någon skada eller olägenhet av större betydelse uppkommer för allmänna intressen eller om kostnaderna, skadorna och olägenheterna av verksamheten överväger de fördelar verksamheten kan ge.¹⁶ Gäller prövningen tillstånd till vattenföretag för järnväg ”vars anläggande har prövats i särskild ordning”, begränsas domstolens prövning. I sådana fall prövas endast om företaget medför att skada eller olägenhet av större betydelse uppkommer för allmänna intressen.¹⁷

Kommer domstolen fram till att företaget kan tillåtas, ska domstolen därefter ta ställning till genomförandet av verksamheten. Vattenföretag skall utföras på ett sätt och i en sådan omfattning att ändamålet, utan oskäligen kostnad, kan uppnås ”med minsta intrång och olägenhet för motstående allmänna och enskilda intressen”.¹⁸

I en tillståndsdom ska domstolen också ta ställning till frågor om tillsyn och kontroll, om ersättningar och skadeförebyggande åtgärder samt om villkor i övrigt för att tillgodose allmänna och enskilda intressen.¹⁹

På yrkande av den sökande får domstolen avgöra frågan om företagets tillåtlighet i en särskild dom. Kommer domstolen fram till att företaget är tillåtligt och att det brådskar att komma igång med verksamheten, får domstolen meddela tillstånd till att utföra de arbeten som behövs, trots att målet inte är avgjort i sin helhet.²⁰

---

¹⁴ 13 kap. 1 § VL.

¹⁵ 13 kap. 3 och 11 §§ VL.

¹⁶ 3 kap. 1 – 5 §§ VL.

¹⁷ 3 kap. 3 och 6 §§ VL.

¹⁸ 3 kap. 7 § VL.

¹⁹ 13 kap. 47 § VL.

²⁰ 13 kap. 48 § VL.

Vattendomstolen får skjuta upp frågor om ersättning och villkor i fall där verkningarna av det prövade företaget är svåra att förutse på förhand.²¹

2.3.1 Rättsverkningar av tillståndsdomar

En lagakraftvunnen tillståndsdom har rättslig verkan mot alla, beträffande alla typer av frågor som bedöms i tillståndsmål i allmänhet, oavsett om en specifik fråga har prövats inför den aktuella tillståndsdomen eller inte.²² Genom tillståndsdomen får verksamhetsutövaren en viss trygghet då den skyddar mot oförutsedda juridiska rättsprocesser, ersättningsanspråk och olika ingripanden från tillsynsmyndigheten.²³ En frivillig tillståndsdom ger därutöver verksamhetsutövaren en möjlighet att undvika obehagliga överraskningar i form av straff eller sanktioner, i fall där det är osäkert om verksamheten kräver tillstånd eller inte.²⁴

2.4 Regeringens prövningsrätt

Regeringen prövar tillåtligheten av vissa större vattenföretag. Den får därutöver förbehålla sig rätten att pröva tillåtligheten av vattenföretag som har en betydande omfattning, eller är av ingripande beskaffenhet.²⁵ Regeringen har vidare rätt att tillåta verksamheter som medför skada eller olägenhet av större betydelse för allmänna intressen, om företaget är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt.²⁶ Om ett mål i vattendomstolen rör ett vattenföretag som kan antas falla under regeringens prövningsrätt, ska domstolen överlämna ärendet till regeringen för beslut.²⁷

---

²¹ 13 kap. 49 § VL.

²² 15 kap. 1 § VL.

²³ Prop. 1981/82:130 s. 563 f.

²⁴ Strömberg, Rolf. *Vattenlagen med kommentar*, 1984, Helsingborg, s. 71 f.

²⁵ 11 kap. 1 och 3 §§ VL.

²⁶ 3 kap. 3 § 2 st. VL.

²⁷ 13 kap. 42 § VL.

2.5 Vattenlagens tillsynsregler

Tillsyn över vattenföretag och vattenanläggningar utövas av länsstyrelsen.²⁸

Tillsynsmyndigheten får förelägga företagaren att utföra undersökningar, eller lämna sådana upplysningar som behövs för tillsynen. Om det finns särskilda skäl får tillsynsmyndigheten låta någon annan än företagaren genomföra undersökningar. För att kunna utöva tillsynen har tillsynsmyndigheten rätt att tillträda områden som berörs av vattenföretaget.²⁹

Bryter någon mot vattenlagens ansvarsregler, får tillsynsmyndigheten utfärda ett vitesföreläggande med en begäran om rättelse. Ett vitesföreläggande hindrar straff; vattenlagen anger att den som inte rättar sig efter ett vitesföreläggande inte kan dömas till straff för den gärning som omfattas av föreläggandet.³⁰

Vattenlagen innehåller inga konkreta bestämmelser om hur länsstyrelsen skall eller bör bedriva tillsynen. Förarbetena anger som skäl för detta ett dåligt ekonomiskt läge för staten vid tidpunkten för lagens tillkomst, vilket ansågs göra det omöjligt att ställa krav på mer omfattande tillsynsinsatser.³¹

2.6 Vattenlagens ansvarsregler

Vattenlagens ansvarsregler är s.k. blankettstraffbud, vilket innebär att de saknar fullständiga brottsbeskrivningar och att de istället hänvisar vidare till materiella regler och straffbelägger överträdelse av dem.³²

2.6.1 Brott mot tillståndsplikten

En av vattenlagens straffregler hänvisar till och straffbelägger överträdelse av regeln om tillståndsplikt för vattenföretag.³³ Hänvisningen

---

²⁸ 18 kap. 1 § VL.

²⁹ 18 kap. 2 och 6 §§ VL.

³⁰ 21 kap. 3 § 1 och 4 st. VL.

³¹ Prop. 1981/82:130 s. 596.

³² För definitionen av blankettstraffbud se vidare: Jareborg, Nils. *Brotten II*, 2: a uppl., 1986, Lund, s.17 och 92.

³³ 21 kap. 1 § 1 st. p 1 VL.

gör det straffbart att påbörja eller bedriva ett vattenföretag som kräver tillstånd enligt vattenlagen, utan att först ha utverkat tillstånd.³⁴ Den straffbara gärningen kan begås genom oaktsamhet eller med uppsåt och straffet kan bli böter eller fängelse i högst två år.³⁵ Ansvar utdöms inte vid ringa brott.³⁶ Preskriptionstiden för brottet är fem år från det senaste datum då verksamheten påbörjades eller drevs.³⁷

---

³⁴ 21 kap. 1 § 1 st. p 1 VL. Prop. 1981/82:130 s. 286 f (lagrådet) och 430.

³⁵ 21 kap. 1 § 1 st. VL.

³⁶ 21 kap 1 § 2 st. VL.

³⁷ 21 kap. 1 § 1 st. p 1 VL jämförd med 35 kap. 1 § 1 st. p 2 BrB.

3 Projekt Hallandsås

Hallandsåsen är belägen i den nordvästra delen av Skåne, vid gränsen mot Halland och tunneln genom åsen byggs mellan Båstad i norr och Förslöv i söder.³⁸

Den färdiga tunneln kommer att bestå av två parallella cirkulära tunnlar med enkelspår för trafik i vardera riktningen. Varje tunnel kommer att ha en diameter på ca 9 meter och en längd på 8,6 km. Det inbördes avståndet mellan tunnelarna blir 25 meter.³⁹

3.1 Motiven för en tunnel

Bygget av en tunnel genom Hallandsåsen, projekt Hallandsås, är ett delprojekt i utbyggnaden och ombyggnaden av västkustbanan mellan Malmö och Göteborg.⁴⁰ Arbetet med Västkustbanan innebär bl.a. att banan får dubbelspår och att kraftiga kurvor och branta stigningar tas bort eller reduceras. Enligt Banverket kommer utbyggnaden och upprustningen av Västkustbanan medföra att banan kommer klara tyngre och snabbare tåg, och att tågen kommer att kunna avgå med tätare intervaller. Efter utbyggnaden kommer restiden för persontrafiken mellan Göteborg och Malmö förkortas med ungefär 1,5 timme.⁴¹

Mot bakgrund av önskan om ökad kapaciteten på järnvägssträckan mellan Malmö och Göteborg, anser Banverket det vara nödvändigt med en omläggning av spårsträckan på den del av järnvägen som passerar Hallandsåsen. Idag går järnvägen på ett enkelspår över Hallandsåsen. Spåret över Hallandsåsen är en ökad flaskhals för tågtrafiken, där tågens hastighet begränsas p.g.a. den branta stigningen och banans kurviga utformning. Lövfällning eller snö leder ofta till att vagnsvikten måste minskas. I värsta

---

³⁸ SOU 1998:60, *Kring Hallandsåsen*, s. 10 och 13.

³⁹ SOU 1998:137, *Miljö i grund och botten – erfarenheter från Hallandsåsen*, s. 9.

⁴⁰ SOU 1998:60 s. 38 f. SOU 1998:137 s. 9.

⁴¹ Växjö TR, miljödomstolen, deldom 2003-02-14 i mål M 13-99, s. 10.
http://www.banverket.se/templates/StandardTtH_2899.asp,_2003-04-15.

fall kan väglaget få tåg att slira och bli stående, vilket orsakar förseningar. Tyngre tåg kan överhuvudtaget inte ta sig över åsen.⁴²

3.2 Från diskussioner till beslut

År 1941 presenterades ett förslag om ändring av sträckningen på järnvägsspåret över Hallandsåsen, men planerna stoppades av andra världskriget. Det första förslaget om att bygga en tunnel genom Hallandsåsen lades fram av dåvarande Statens järnvägar år 1975. Ett andra förslag på en tunnel presenterades år 1985 av Statens järnvägar, Båstads kommun och tre länsstyrelser.⁴³

I regeringens proposition 1987/88:50 angavs utbyggnaden av Västkustbanan som ett angeläget projekt. I ett riksdagsbeslut från 1989 om framtidens trafik förordades en ökad satsning på järnvägstrafiken. Satsningen på järnvägstrafiken motiverades med större säkerhet, större effektivitet och att järnvägen var mer miljövänlig än andra trafiksystem.⁴⁴

År 1989 genomförde Banverket en förstudie om möjligheterna att bygga en tunnel genom Hallandsåsen. Eftersom förstudien visade att en tunnel var ett realistiskt alternativ tillsattes en banutredning. Utredningen motiverades med att Banverket ville utveckla persontrafiken med snabbtåg på sträckan Malmö-Göteborg samt behov av kapacitetshöjande åtgärder för godstrafiken.⁴⁵

År 1990 gick utredningen ut på remiss. Planerna på en tunnel genom Hallandsåsen mottogs övervägande positivt och ingen av remissinstanserna hade invändningar mot projektet som helhet.⁴⁶

Ett beslut om att bygga en tunnel genom Hallandsåsen och om att tillskjuta medel till att finansiera projektet togs av regeringen i juni 1991.⁴⁷

---

⁴² SOU 1998:60 s. 37. http://www.banverket.se/templates/StandardTtH_2899.asp,2003-04-15.

⁴³ http://www.banverket.se/templates/StandardTtH_2899.asp,2003-04-15.

⁴⁴ SOU 1998:60 s. 11. http://www.banverket.se/templates/StandardTtH_2899.asp,2003-04-15.

⁴⁵ SOU 1998:60 s. 37 f.

⁴⁶ SOU 1998:60 s. 38.

⁴⁷ SOU 1998:60 s. 30.

3.3 Tillstånd inför tunnelbygget

Ett projekt som Tunnelbygget vid Hallandsåsen kräver en rad olika tillstånd innan det kan påbörjas. Tunnelbygget har prövats enligt expropriationslagen, plan- och bygglagen och vattenlagen. Regeringen har gett Banverket rätt att ta mark i anspråk för bygget, vattendomstolen har lämnat tillstånd till bortledning av inläckande grundvatten ur tunnlarna och byggnadsnämnden i Båstads kommun har meddelat bygglov.⁴⁸

3.4 Tunnelbygget fram till byggstoppet hösten 1997

Arbetet med att bygga en tunnel genom Hallandsåsen utförs på entreprenad, med Banverket som huvudman. Bygget av tunnlarna påbörjades i oktober 1992.⁴⁹

Den första entreprenören, Svenska Kraftbyggarna Entreprenad AB, använde en drygt nio meter lång borrhög byggd på plats för att forcera berget. I juni 1993 fastnade borrhögen i berget p.g.a. att berget var mjukare än beräknat och Kraftbyggarna tvingades avbryta arbetet. På grund av de tekniska problemen och de efterföljande avtalsförhandlingarna mellan Kraftbyggarna och Banverket, försenades tunnelbygget med två år. Kraftbyggarna lämnade tunnelprojektet i december 1995.⁵⁰

Efter en ny upphandling anlättes Skanska som entreprenör. Arbetet med tunneln återupptogs i början av 1996. Skanska använde en sprängteknik för att forcera berget och bergväggarna tätades med cement.⁵¹

Snart uppstod problem. Stora mängder vatten läckte in i tunnlarna och det var svårt att hitta en passande tätningmetod. Kontrollmätningar av

---

⁴⁸ SOU 1998:60 s. 23 ff., 38 och 46.

⁴⁹ SOU 1998:60 s. 39 ff.

⁵⁰ SOU 1998:60 s. 39 ff.

⁵¹ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 37 f. Avtalet slöts med Skanska Stockholm AB. I maj år 1997 överfördes entreprenadkontraktet till ett annat bolag inom skanskakoncernen; Skanska Anläggning AB (numera namnändrat till Skanska Sverige AB).

inläckande vatten visade på en risk för att de gränsvärden som medgavs i en dom från vattendomsstolen i Växjö (kapitel 4), skulle kunna överskridas.⁵²

Vattenfrågan blev akut sommaren 1996. Hösten 1996 diskuterades tre olika alternativ för det fortsatta arbetet; fortsatt förstärkning och tätning, en kombination av tätning och lining (d.v.s. en gjuten betongtunnel inne i berget) eller enbart lining. Det gjordes även tätningsförsök med keminjekteringsbruk.⁵³

Tunnelbygget stoppades i oktober 1997, efter larmrapporter om allvarliga hälsoeffekter för tunnelarbetarna och skador på den yttre miljön, i samband med användningen av ett kemtekniskt injekteringsmedel med arbetsnamnet Rhoca Gil.⁵⁴

3.5 Tunnelbygget, grundvattenavsänkningen och påverkan på naturen

Genom det hål som skapas i berget på grund av tunnelbygget ges grundvattnet en möjlighet att rinna ut ur berget och det medför en avsänkning av grundvattennivåerna i berget ovanför tunneln. Avsänkningen av grundvattennivåerna påverkar i sin tur vattennivåerna i jorden vid markytan, brunnar, vattensamlingar och vattendrag i omgivningarna runt tunnelbygget. Den minskade vattentillgången påverkar vattenförsörjningen till hushållen i omgivningen och kan medföra att sådana växter och djur som är beroende av att marken har ett visst vatteninnehåll, minskar i antal eller försvinner.⁵⁵

Beräkningar av tunnelbyggets påverkningar på grundvattennivåerna och på den omgivande naturen har skett med hjälp av geohydrologiska undersökningar, modellberäkningar i datorer samt inventeringar av växter och djur på Hallandsåsen.⁵⁶

---

⁵² Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 33 och 38.

⁵³ SOU 1998:60 s. 43 f.

⁵⁴ SOU 1998:60 s. 49 och 66.

⁵⁵ SOU 1998:60 s. 92 f. Växjö TR, miljödomstolen, deldom 2003-02-14 i mål M 13-99, s. 30 ff.

⁵⁶ SOU 1998:60 s. 92 f. Växjö TR, Vattendomsstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14. Växjö TR, miljödomstolen, deldom 2003-02-14 i mål M 13-99, s. 30 f.

3.5.1 Tunnelbyggets påverkan på grundvattennivåerna

Fyra olika modellberäkningar har gjorts utifrån de förutsättningar som angavs i den första vattendomen för Hallandsåstunneln. De utförda beräkningarna utgår ifrån att grundvattenavsänkningen kommer vara som störst under byggskedet. Efter utförd tätning kommer vattennivåerna stiga för att därefter stabiliseras på en ny nivå. Vilken nivå vattnet slutligen hamnar på är beroende av i vilken omfattning tunneln tätas. Vid en fullständig tätning skulle grundvattennivåerna kunna återgå till de ursprungliga nivåerna efter en viss tid. Resultaten av de utförda beräkningarna bygger däremot på att de färdiga tunnarna vid Hallandsåsen kommer att ha ett inläckage på maximalt 33 liter vatten per sekund, under och efter byggtiden.⁵⁷

Slutsatserna av mätningarna är något osäkra, eftersom resultaten bygger på observationer av faktiska förhållanden vid Hallandsåsen som har utförts under en relativt kort tidsrymd. Resultaten av de fyra modellberäkningarna är också delvis olika. Skillnaderna i resultat beror bl.a. på valet av beräkningsmodell, noggrannheten i de matematiska uppskattningarna och på valet av värden att göra beräkningarna utifrån.⁵⁸

Enligt den beräkning som VBB Viak AB utförde på uppdrag av Banverket inför förhandlingarna i vattendomstolen 1992, skulle avsänkningen av grundvattnet inte komma att överstiga 1 meter på större avstånd än 1 kilometer från tunneln. I en beräkning utförd av Statens geologiska undersökningar på uppdrag av den statligt tillsatta tunnelkommissionen, blev slutsatsen istället att avsänkningen av grundvatten skulle komma att bli större än 10 meter på ett avstånd av 2 kilometer från tunneln.⁵⁹

3.5.2 Grundvattenavsänkings påverkan på naturen

Av Banverkets egna uppgifter framgår att landskapet på Hallandsåsen är omväxlande med skogsområden, odlingsområden och våtmarker. På

---

⁵⁷ SOU 1998:60 s. 90 f. SOU 1998:137 s. 50.

⁵⁸ SOU 1998:137 s. 50 ff.

⁵⁹ SOU 1998:60 s. 91 f. SOU 1998:137 s. 54 f.

Hallandsåsens sluttningar finns väl utbildade bäckraviner och ädellövskogar med en skyddsvärd flora och fauna.⁶⁰

Banverket har i en utredning konstaterat att det är svårt att göra säkra prognoser på skador som kan uppstå, på grund av en sådan avsänkning av grundvatten som sker vid Hallandsåsen. Tidigare erfarenheter från andra områden anses ändå visa, att en avsänkning av grundvattennivåerna endast kan påverka vegetationen i områden där den naturliga grundvattennivån tidigare har legat i vegetationens rotzon. Beträffande Hallandsåsen antar Banverket att grundvattenavsänkningen kommer att bli störst i områden som är direkt beroende av utströmmande grundvatten. I områden som till större delen är försörjda av nederbördsvatten, kommer effekterna att bli små eller helt utebli. Det är troligt att uttorkningskänsliga arter kommer minska i antal eller försvinna helt i vissa vattendrag, sumpskogar och lövskogar av örtrik typ. Banverkets övergripande slutsats av den gjorda utredningen, är att de långsiktiga effekterna på naturen av en grundvattensänkning kommer att bli små och begränsade.⁶¹

3.6 Tillsynsmyndighetens agerande i vattenfrågan

Redan 1995 skrev länsstyrelsen i Kristianstad till Banverket och påpekade att den ansåg att Banverket hade lett bort större mängder grundvatten än de hade tillstånd till, enligt en dom från vattendomstolen i Växjö.⁶²

Skriftväxlingen visade att Banverket och länsstyrelsen hade skilda uppfattningar om hur tillståndet i vattendomen skulle tolkas. Banverket ansåg inte att de hade överskridit tillståndet i vattendomen.⁶³

Hösten 1996 utfärdade länsstyrelsen i Kristianstad ett vitesföreläggande, med krav på att Banverket skulle följa villkoren i vattendomen från Växjö

---

⁶⁰ Växjö TR, miljödomstolen, deldom 2003-02-14 i mål M 13-99, s. 17.

⁶¹ Växjö TR, miljödomstolen, deldom 2003-02-14 i mål M 13-99, s. 32 ff. OBS!

Slutsatserna bygger på resultaten av en modellering som är gjord utifrån förutsättningen att tunnelbygget medför att det omgivande berget tappas på mer vatten, än de maximalt 33 liter vatten per sekund som gäller för det aktuella brottmålet.

⁶² SOU 1998:137 s. 85.

⁶³ SOU 1998:137 s. 85.

tingsrätt. Banverket överklagade vitesföreläggandet och länsrätten i Skåne undanröjde föreläggandet, med motiveringen att länsstyrelsen hade åberopat fel bestämmelse i vattenlagen. Regleringen av vattenmängden var nämligen inget villkor, utan en del av själva domen. Sakfrågan prövades aldrig.⁶⁴

Efter att vitet hade undanröjts överlämnade länsstyrelsen ärendet till regionåklagarmyndigheten i Skåne, för åtalsprövning angående brott mot vattenlagen.⁶⁵

---

⁶⁴ SOU 1998:137 s. 85 f.

⁶⁵ SOU 1998:60 s. 34.

4 Vattendomen från 1992

Innan tunnelbygget genom Hallandsåsen påbörjades lämnade Banverket in en ansökan till vattendomstolen i Växjö.⁶⁶ Ansökan innehöll en begäran om tillstånd att leda bort inträngande grundvatten från de blivande tunnlar, att släppa ut det bortledda vattnet i omgivande vattendrag och att utföra och anlägga diverse anläggningar för bortledandet. Det sökta tillståndet var avsett att gälla både under byggnadstiden och för den färdiga tunneln. Banverket yrkade på att domstolen skulle pröva tillåtligheten av företaget och det begärda tillståndet i en särskild dom, och att frågan om ersättning eller åtgärder till följd av skada skulle skjutas upp till efter utgången av en provotid.⁶⁷ I det följande redovisas endast den del av domen som gällde tillstånd att leda bort inträngande grundvatten och tillåtligheten av den verksamheten, eftersom det var den delen av vattendomen som var aktuell i målet om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen.

4.1 Utredningen i målet

Inför förhandlingarna i vattendomstolen hade Banverket låtit genomföra geologiska och geohydrologiska undersökningar samt modellberäkningar i dator. Utredningarna hade haft till syfte att klarlägga vilka vattenläckage som kunde förväntas i tunneln, utan tätningsåtgärder och med mer omfattande tätningsåtgärder. Undersökningarna skulle även klarlägga tunnelns inverkan på grundvattennivåerna, i såväl berggrunden som i mer ytliga grundvattenmagasin.⁶⁸

---

⁶⁶ SOU 1998:60 s. 46.

⁶⁷ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 11.

⁶⁸ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14.

4.2 Banverkets talan

I vattendomstolen uppgav Banverket att bygget av tunneln genom Hallandsåsen skulle komma att medföra en påverkan på grundvattnets trycknivå i den omgivande berggrunden, att det skulle läcka in grundvatten i tunnlarna från den omgivande berggrunden, att mängden inläckande vatten var beroende av vidtagna tätningsåtgärder och att det fanns ett behov av att leda bort allt det vatten som faktiskt skulle komma att läcka in i tunnlarna.⁶⁹

Enligt Banverket var resultaten av modellberäkningarna något osäkra, eftersom de utgick ifrån faktiska observationer som hade utförts under en relativt kort tidsperiod.⁷⁰ Utifrån de utförda beräkningarna hade Banverket ändå kommit fram till att det var möjligt att täta tunnlarna i sådan grad, att maximalt 33 liter vatten per sekund eller 3,5 liter per sekund och 1000 meter tunnelsträcka skulle läcka in och behöva bortledas.⁷¹

Av de utförda modellberäkningarna drog Banverket slutsatsen att det kunde förväntas att det skulle uppstå en viss trycksänkning i bergboreade brunnar i omedelbar anslutning till tunnelschakten, på grund av att det omgivande berget tappades på vatten. Risken för skador och olägenheter i övrigt bedömdes däremot som mycket små.⁷²

För bedömningen av vattenföretagets påverkan på omgivningen valde Banverket att utgå ifrån ett tänkbart orsakssamband mellan de förväntade förändringarna av grundvattnets trycknivå, och bortledningen av grundvatten från tunnlarna. Av domen framgår att Banverket framförde följande: *”Vad gäller framtida orsakssamband skall man utgå från att en eventuell förändring av grundvattnets trycknivå till följd av bergtunneln är att hänföra till bortledningen av grundvattnet från tunneln och ej till tillkomsten av tunneln som sådan.”*⁷³

Inför förhandlingarna i vattendomstolen hade Banverket tagit fram ett förslag till program för kontroll av vattenkvalitén och mätningar av

---

⁶⁹ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 13 f.

⁷⁰ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14.

⁷¹ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14.

⁷² Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 17.

⁷³ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14.

förändringar i vattennivåerna i brunnar, ytvattentillgångar, jordlager samt berggrund.⁷⁴ Under förhandlingarna uppgav Banverket att de skulle kontrollera mängden inläckande vatten, under byggskedet, på var 20: e meter längs med tunnelns sträckning. Entreprenören skulle dessutom åläggas att avbryta arbetena, om den maximala mängden inläckande vatten skulle överskridas.⁷⁵

4.3 Vattendomstolen

Vattendomstolen meddelade dom i november 1992. Domstolen fann att det sökta vattenföretaget var tillåtligt, och gav Banverket tillstånd att leda bort inträngande grundvatten från tunnlarna vid Hallandsåsen, med maximalt 33 liter vatten per sekund eller 3,5 liter per sekund och 1000 meter tunnelsträcka.⁷⁶

4.3.1 Vattendomstolens tillåtlighetsprövning

Eftersom tunnelbygget redan hade prövats av regeringen i expropriationsärendet, begränsades vattendomstolens tillåtlighetsprövning till frågan om det tilltänkta vattenföretaget kunde tänkas ge upphov till skada av större betydelse för allmänna intressen (se avsnitt 2.3).⁷⁷

Vattendomstolen ansåg att den kommunala vattenförsörjningen, naturvärdet av vattendrag, våtmarker och andra ytvattentillgångar samt ”*det samlade behovet av att tillgodose enskilda fastigheters vattenförsörjning genom privata brunnar*” var viktiga allmänna intressen som skulle beaktas vid prövningen⁷⁸.

Utifrån Banverkets utredningar drog vattendomstolen slutsatsen att skadorna till följd av vattenföretaget skulle bli mycket begränsade.

---

⁷⁴ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 4 ff. och 17.

⁷⁵ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14.

⁷⁶ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 1 och 26 f.

⁷⁷ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 26. SOU 1998:60 s. 25.

⁷⁸ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 26.

Eventuella skador skulle dessutom kunna begränsas genom tätning eller andra skadeförebyggande åtgärder.⁷⁹

Domstolen kom fram till att vattenföretaget inte kunde förväntas orsaka någon skada av större betydelse för allmänna intressen, och att det innebar att det saknades hinder för verksamheten.

4.3.2 Föreskrifter och villkor i domen

I domen föreskrevs villkor om att Banverket skulle utföra kontrollmätningar av vattenståndet i brunnar, ytvattentillgångar, jordlager samt berggrund, i enlighet med det föreslagna kontrollprogrammet. Mätningar för att kontrollera hur mycket vatten som leddes bort, skulle genomföras var tjugonde meter inne i tunneln under byggtiden. Banverket ålades dessutom att hålla en tillräckligt hög beredskap, för att kunna vidta lämpliga och omedelbara åtgärder om störningar i vattenförsörjningen skulle uppstå.⁸⁰

---

⁷⁹ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14 och 26.

⁸⁰ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 3 ff.

5 Utlåtanden av Rolf Strömberg och Staffan Westerlund

I brottmålet avlämnades fyra utlåtanden rörande frågan om det hade förelegat tillståndsplikt enligt vattenlagen, för den bortledning av inläckande grundvatten som hade skett i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Rolf Strömberg, som deltog i lagstiftningsarbetet inför tillkomsten av vattenlagen, och Staffan Westerlund, professor i miljö rätt, lämnade två utlåtanden vardera. Strömbergs utlåtanden gav stöd för att bortledningen inte hade krävt tillstånd enligt vattenlagen. Westerlunds utlåtanden gav stöd för att bortledningen av grundvatten hade krävt tillstånd enligt vattenlagen.

5.1 Rolf Strömbergs utlåtanden

Rolf Strömberg ansåg att bortledningen av inläckande grundvatten i samband med tunnelbygget vid Hallandsåsen utgjorde ett vattenföretag, mot bakgrund av att verksamheten hade utförts i ett skadeförebyggande syfte. Han ansåg däremot inte att det utförda vattenföretaget hade krävt tillstånd. Enligt Strömberg var frågan om vattenföretaget hade orsakat skada eller inte en rent teknisk fråga och inte en juridisk fråga. Tekniker med kunskap om tunnelbyggen som Strömberg hade rådfrågat, ansåg att det saknades ett samband mellan grundvattenavsänkningen och bortledningen av inläckande grundvatten från tunnlarna vid Hallandsåsen. Teknikerna ansåg istället att grundvattenavsänkningen uteslutande var ett resultat av själva tunnelbygget. Av uppgifterna från teknikerna hade Strömberg dragit den rättsliga slutsatsen, att bortledningen av grundvatten inte hade krävt tillstånd enligt vattenlagen.⁸¹

---

⁸¹ Strömberg, Rolf. Utlåtande daterat 2000-10-10, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 290. Strömberg, Rolf. Utlåtande daterat 2001-03-07, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 379.

5.2 Staffan Westerlunds utlåtanden

Staffan Westerlund ansåg att bortledningen av grundvatten från tunnarna genom Hallandsåsen hade utgjort ett tillståndspliktigt vattenföretag, och att verksamheten hade omfattats av vattenlagen. Westerlund ansåg vidare att det utförda vattenföretaget hade inverkat menligt på motstående intressen och att det innebar att verksamheten hade krävt tillstånd.⁸²

Westerlund skrev i sina utlåtanden att han hade svårt att förstå Strömbergs resonemang⁸³, men jag hade personligen stora svårigheter att följa med i och förstå Westerlunds resonemang. Jag hade särskilt svårt med att förstå grunderna för Westerlunds åsikt att det utförda vattenföretaget hade inverkat menligt på motstående intressen. Enligt min mening har Westerlund blandat samman frågor om vad som är ett vattenföretag med frågor om tillståndsplikt i yttrandet, vilket gör det svårt att följa hans tankegångar.

Westerlund tycks ha ansett att det var självklart att bortledningen av grundvatten hade kunnat orsaka skador på motstående intressen. I det första utlåtandet skrev Westerlund: *”Det bortledande av grundvatten från järnvägstunnlarna, som man ansökte om tillstånd för, skulle tveklöst medföra negativa effekter för andra intressen. Därmed kan jag inte se annat än att det inte bara rörde sig om ett vattenföretag utan också ett sådant som skulle inverka menligt på andra intressen.”*⁸⁴

Av det andra utlåtandet framgick att Westerlund ansåg att det fanns en ovedersäglich koppling mellan grundvattenavsänkningen och bortledningen av inläckande grundvatten vid Hallandsåsen, och att det inte gick att skilja mellan den skada som hade orsakats av själva tunnelbygget och skadan som hade orsakats av det utförda vattenföretaget. Westerlund ansåg att underjordsbygganden i sig var undantagna från kravet på tillstånd enligt vattenlagen, i fall där underjordsbyggandet hade en passiv inverkan på

---

⁸² Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-02-06, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 371. Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-08-17, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 459.

⁸³ Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-08-17, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 459.

grundvattenförhållandena. Westerlund hävdade däremot att en aktiv bortledning av grundvatten i samband med ett underjordsbyggande, var en verksamhet som krävde tillstånd enligt vattenlagen.⁸⁵ I det andra utlåtandet skrev Westerlund bl.a.: ”Man kunde ha valt att avstå från att leda bort grundvattnet t.ex. genom att istället samla in och föra upp till åsens yta och återinfiltrera till samma akvifer (er). Då blev det (antagligen) inget vattenföretag, ingen signifikant negativ effekt som hörde samman med vattenförhållandena etc. Med hänsyn till rättsläget vid denna tidpunkt, är det mycket sannolikt att detta inte skulle utgöra ett vattenföretag och om det vore ett sådant, kunde en väl vald återpumpningsmetod förebygga negativa effekter på allmänna och enskilda intressen. Men man valde att leda bort och därmed valde man ett vattenföretag för att minska grundvattenmängderna i en eller flera akviferer i Hallandsåsen.”⁸⁶

---

⁸⁴ Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-02-06, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 371, s. 9.

⁸⁵ Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-02-06, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 371, s. 2. Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-08-17, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 459, s. 5 ff.

⁸⁶ Westerlund, Staffan. Utlåtande daterat 2001-08-17, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 459, s. 6.

6 Brottmålet

Frågan om Banverket hade begått brott mot vattenlagens regler om tillståndsplikt prövades av flera åklagare, Helsingborgs tingsrätt samt hovrätten över Skåne och Blekinge.

6.1 Åklagarens åtalsprövning

Allmänna åklagaren väckte åtal för brott mot vattenlagen i juni år 2000. Den påstådda straffbara gärningen bestod i att det hade bedrivits ett tillståndspliktigt vattenföretag enligt vattenlagen, utan medgivet tillstånd.

Straffansvar yrkades för tillförordnade generaldirektören för Banverket, chefen för Banverkets södra region och chefen för projekt Hallandsåsen inom Banverkets södra region. Åklagaren yrkade dessutom att Banverket skulle åläggas betala företagsbot, för att ansvariga inom verket hade underlåtit vidta åtgärder för att förhindra brott.⁸⁷

Efter att åtalet hade väckts, hävdade de tilltalade att åklagarens påstående om brott var felaktigt. Påståendet motiverades med att det utförda vattenföretaget inte hade krävt tillstånd. Uppfattningen fick stöd i ett utlåtande av Rolf Strömberg. Till följd av de tilltalades påstående inhämtade åklagarmyndigheten ett sakkunnigutlåtande från Staffan Westerlund. Strömberg och Westerlund inkom dessutom med varsitt kompletterande yttrande över varandras åsikter.⁸⁸ Innehållet i Strömbergs och Westerlunds utlåtanden har redovisats i kapitel 5.

Utifrån de fyra sakkunnigutlåtandena tog överåklagaren i Malmö beslut om att lägga ner det väckta åtalet och återkalla sin förda talan om företagsbot. Överåklagaren motiverade sitt beslut med att det är åklagaren som ska styrka samtliga relevanta omständigheter i ett brottmål, och att

---

⁸⁷ 1: a åklagarkammaren i Malmö, Ansökan om stämning daterad 2000-06-05, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 130.

⁸⁸ Åklagarmyndigheten i Malmö, beslut om nedläggelse av åtal daterat 2001-08-30, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 468.

rättsläget vara så pass oklart, att han tvivlade på möjligheten att på objektiva grunder kunna vänta sig en fällande dom.⁸⁹

Båstads kommun och ett antal privatpersoner begärde en överprövning hos riksåklagaren av beslutet om att lägga ned åtalet. Överklagandet ledde till ett beslut om återkallande av överåklagarens beslut. Målet överlämnades till åklagarmyndigheten i Linköping.⁹⁰

6.2 Målet i tingsrätten

Målet avgjordes i första instans av Helsingborgs tingsrätt. Dom meddelades den 26 juni 2002. Domslutet blev att åtalet ogillades.⁹¹

6.2.1 Åklagaren⁹²

I gärningsbeskrivningen hänvisade åklagaren till vattendomstolens dom från 1993, gällande tillstånd till bortledning av inläckande grundvatten från tunnlarna vid Hallandsåsen. Enligt åklagaren hade tillståndet i vattendomen överskridits, då det hade släppts ut mer vatten ur tunnlarna vid Hallandsåsen än vad domen medgav. Överskridandet skulle ha skett under perioden december 1996 till september 1997. Enligt åklagaren visade läckvattenmätningar att mängderna bortlett vatten hade varierat mellan 101 och 167 procent av den maximalt tillåtna mängden, under denna period. Genom att släppa ut mer vatten än vad vattendomen medgav, påstods Banverket ha utfört ett vattenföretag utan tillstånd.

Åklagaren hävdade att en stor mängd vatten hade letts bort. Enligt åklagaren innebar detta att det var uppenbart att det utförda vattenföretaget hade medfört skada på allmänna och enskilda intressen, genom företagets inverkan på vattenförhållandena i åsen med omnejd. Vattenföretaget hade därför varit tillståndspliktigt. I sakframställan utvecklade åklagaren

---

⁸⁹ Åklagarmyndigheten i Malmö, beslut om nedläggelse av åtal daterat 2001-08-30, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 468.

⁹⁰ RÅ, beslut om återkallelse av nedlagt åtal daterat 2001-09-21, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 499.

⁹¹ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 1.

påståendet genom att hävda att det utförda vattenföretaget typiskt sett kunde befaras påverka grundvattennivån, närliggande våtmarker och vattendrag, vattenkvaliteten i brunnar samt medföra att brunnar sinar.

Enligt åklagaren skulle ett tidigt avbrytande av företaget ha kunnat förhindra nämnda skador på miljön, och därför borde brotten mot vattenlagen också betraktas som särskilt allvarliga.

6.2.2 De tilltalade⁹³

De tilltalade hävdade att det utförda vattenföretaget inte hade krävt tillstånd, och att det därför saknades objektiva förutsättningar för brott.

Enligt de tilltalade var den uppkomna påverkan på vattenförhållandena vid Hallandsåsen uteslutande ett resultat av bygget av tunnlarna, och enligt deras mening utgjorde tunnelbygget inget vattenföretag.

Bortledandet av grundvatten från tunnlarna vid Hallandsåsen var däremot ett vattenföretag, men den verksamheten hade inte haft någon inverkan på grundvattenförhållandena i åsen. De tilltalade menade att tunnlarna vid Hallandsåsen var byggda så att de ”*schematiskt sett i längdsektion har formen av ett brospann*”⁹⁴. Konstruktionen av tunnlarna vid Hallandsåsen medförde att inläckande grundvatten rann ut ur tunneln med självfall. Vattnet samlades upp vid tunnelmynningarna och därifrån leddes det bort för behandling. Denna bortledning hade inte påverkat grundvattennivåerna i Hallandsåsen.

De tilltalade presenterade också ett antal exempel på andra typer av vattenföretag i samband med tunnelbyggen, som påstods ha en inverkan på vattenförhållandena i omgivningen:

”Om man tänker sig ett utförande av en tunnel som i längdsektion får formen av en gondol eller uppåtvänd banan, kan inläckande grundvatten inte rinna ut ur tunneln av sig självt. Om ingen åtgärd vidtas kommer vid byggandet av en sådan tunnel denna så småningom att vattenfyllas helt. Om

---

⁹² Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 13 f Och 16 ff. 1:a åklagarkammaren i Malmö, Ansökan om stämning daterad 2000-06-05, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 130.

⁹³ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 15 f och 23 ff.

⁹⁴ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 24.

tunneln helt vattenfylld omöjliggörs ytterligare inläckage av grundvatten. Om man pumpar ut vattnet så inverkar pumpningen på grundvattenförhållandena på så sätt att grundvattennivån hålls på en lägre nivå i jämförelse med om det inte hade skett en pumpning. Själva bortpumpningen möjliggör ytterligare läckage. Om någon bortpumpning inte sker så skulle sålunda inläckaget totalt sett bli mindre än om bortpumpning sker. Eftersom bortpumpningen i detta fall därför har inverkat på grundvattenförhållandena är det frågan om en tillståndspliktig grundvattenbortledning. Hallandsåstunneln tillhör inte denna kategori. Det finns även andra exempel på grundvattenbortledning i samband med tunnelbyggande som har inverkan på grundvattenförhållandena och som därför är tillståndspliktig. Det förekommer t.ex. att man vid tunnelbygge borrar från ovasidan i berget för att därigenom sänka grundvattennivån.”⁹⁵

Eftersom bortledandet av grundvatten vid Hallandsåsen inte hade påverkat vattenförhållandena, kunde verksamheten inte ha krävt tillstånd i enlighet med undantagsregeln i 4 kap 2 § vattenlagen. De tilltalade menade att en annan slutsats skulle innebära en alltför vidsträckt tolkning som gick utanför den regelns klara ordalydelse, vilket skulle strida mot legalitetsgrundsatsen. Eftersom verksamheten inte hade varit tillståndspliktig var ett straffrättsligt ansvar uteslutet.

6.2.3 Utredningen

Här redovisas endast sådan bevisning som har en relevans för frågor om de objektiva förutsättningarna för brott i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Den redovisade bevisningen rör frågor om huruvida Banverket hade utfört ett vattenföretag utan tillstånd och om detta eventuella vattenföretag i så fall hade krävt tillstånd eller inte.

6.2.3.1 Partsförhör med chefen för Banverkets södra region; Hans Ottenfalk⁹⁶

Hans Ottenfalk var den som lämnade in ansökan till vattendomstolen.

---

⁹⁵ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3071-01, s. 23 f.

⁹⁶ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 33 f

Hans Ottenfalk berättade att det fanns en uppfattning inom Banverket att det inte var nödvändigt att ha ett tillstånd från vattendomstolen. Ottenfalks företrädares beslut om att lämna in en ansökan till vattendomstolen angående Hallandsåsen, hade istället motiverats av en önskan att eliminera riskerna för stilleståndsanspråk från entreprenören.

Enligt Hans Ottenfalk hade Banverket och länsstyrelsen haft skilda uppfattningar om hur tillståndet i vattendomstolens dom skulle tolkas, och hur mycket vatten Banverket hade rätt att släppa ut ur tunnlarna.

Hans Ottenfalk ansåg att svaret på frågan om tillståndet enligt vattendomstolens dom från 1992 hade överskridits eller ej, berodde på hur tillståndet i domen tolkades.

6.2.3.2 Partsförhör med chefen för projekt Hallandsås; Jan Andersson⁹⁷

Jan Andersson hade läst igenom ansökan till vattendomstolen och tagit del av den färdiga domen. Han hade även varit närvarande vid förhandlingarna i Växjö.

Jan Andersson ansåg inte att Banverket hade brutit mot vattendomstolens dom. Enligt Jan Andersson borde värdet 33 liter/sekund i vattendomen tolkas som ett medelvärde över hela byggtiden. En sådan tolkning var, enligt Jan Andersson, mest ändamålsenlig och speglade bäst de faktiska förhållandena vid åsen. Jan Andersson menade att det fanns underjordiska sjöar i berget och att det läckte ut stora mängder vatten när en sådan sjö punkterades. Den typen av vattenläckage påverkade inte grundvattennivåerna, men det visade sig som ett högt mätvärde vid kontrollmätningarna av mängden utläckande vatten från tunnlarna genom Hallandsåsen.

Utifrån en tolkning av värdet 33 liter/sekund som ett medelvärde, hade utsläppet av vatten i tunnlarna, enligt Jan Andersson, hållit sig inom ramarna för tillståndet i vattendomstolens dom.

---

⁹⁷ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 37 och 39 f.

6.2.3.3 Vittnesförhör med byggleddaren Jan Hallenhed⁹⁸

Jan Hallenhed hade deltagit i arbetet med att genomföra mätningar av inläckande vatten vid norra påslaget.

Jan Hallenhed berättade att mätningarna genomfördes en gång per vecka, vid mätpunkter med ett inbördes avstånd på mindre än tjugo meter. Mätningarna protokollfördes och redovisades till länsstyrelsen. Enligt Jan Hallenhed ökade mängderna inläckande grundvatten under oktober/november 1996, och under 1997 låg mätvärdena över de gränsvärden som angavs i vattendomstolens dom.

Jan Hallenhed uppgav att tunnlarna lutade , vilket i sin tur innebar att inläckande vatten rann ut av sig självt. Närmast tunneln pumpades dock vattnet vidare. Från tunnelmynningen rann vattnet i nedgrävda ledningar ut i ett antal sedimenteringsbassänger och slutligen ut i en närliggande å.

Jan Hallenhed uppfattade gränsvärdet i vattendomen som ett genomsnittsvärde över byggtiden.

6.2.3.4 Vittnesförhör med civilingenjören Johan Landberg⁹⁹

Johan Landberg hade doktorerat på grundvattenfrågor och arbetat med sådana frågor vid VBB VIAK AB sedan 1995.

Johan Landberg kom i kontakt med projekt Hallandsås 1988 eller 1989, då VBB VIAK AB fick i uppdrag att utföra undersökningar för projektet. De utförda undersökningarna låg senare till grund för Banverkets ansökan till vattendomstolen i Växjö.

Johan Landberg var med och utformade ansökan till vattendomstolen, deltog i förhandlingarna i Växjö och ingick i den bergresursgrupp som fanns knuten till projekt Hallandsås.

Johan Landberg ansåg att grundvattensänkningen var något som helt och hållet orsakades av byggandet av tunnlarna. Det var själva tunneln som gav vattnet en möjlighet att rinna ut ur åsen. Från tunnlarna rann vattnet ut av sig självt, p.g.a. att tunnlarna lutade nedåt/utåt. Den bortledning som skedde vid tunnelmynningen kunde inte ha haft någon påverkan på grundvatten

---

⁹⁸ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 40 f.

⁹⁹ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 41 ff.

nivåerna i själva åsen, eftersom det vattnet redan hade runnit ut ur åsen när bortledandet skedde.

Enligt Johan Landberg var Hallandsåsen ett av de första tunnelbyggena i Sverige för vilket det söktes tillstånd att leda bort grundvatten. Ett motiv till ansökan var att Banverket ville visa att man tog hänsyn till miljön.

I vattendomstolens dom fastställdes ett kontrollmättningsprogram. Resultaten av mätningarna redovisades till VBB VIAK AB, eftersom bolaget hade i uppdrag att följa upp kontrollmättningsprogrammet. Enligt Johan Landberg visade mätningarna under hösten 1996 att vattenflödet översteg de gränsvärden som angavs i vattendomen.

Johan Landberg uppgav att de höga mätvärdena berodde på att Skanska hade kommit in i ett område i berget med kraftigt vattenförande sprickzoner, vilket innebar att man ”sprängde på sig” stora mängder vatten. Det fanns däremot inga sjöar inneslutna i berget. När entreprenören kom i kontakt med kraftigt vattenförande sprickor, flödade det in stora mängder vatten i tunnarna under en kort tidsperiod, och det visade sig som toppar i flödesdiagrammen. Vid vissa tillfällen hade detta inneburit att utsläppet av vatten översteg de gränsvärden som angavs i vattendomen. Johan Landberg uppgav att det alltid är besvärligt att göra upp prognoser i förväg för hur mycket vatten som kommer att tränga in vid en sprängning.

Johan Landberg uppfattade gränsvärdet på 33 liter/sekund i vattendomen som ett värde som skulle gälla för den färdiga tunneln. Han ansåg att byggskedet och permanentkedet blandades ihop i domen; domen skilde inte på läckage under byggtiden och läckage från den färdiga tunneln. Anledningen till att domen blev som den blev berodde, enligt Johan Landbergs uppfattning, på att ingen hade klart för sig vilka problem som kunde uppstå vid tiden när ansökan till vattendomstolen gjordes.

6.2.3.5 Skriftlig bevisning¹⁰⁰

Sakkunnigutlåtanden av Rolf Strömberg, vilken har medverkat i arbetet med vattenlagstiftningen, och Staffan Westerlund, professor i miljö rätt, åberopades som underlag för domstolens tolkning av vattenlagstiftningens

tillståndsregler. För att bekräfta uppgifter om omfattningen av det tillstånd Banverket hade för bortledning av inläckande grundvatten och om hur mycket vatten som faktiskt läckte ut ur tunneln, hänvisade parterna till skriftlig bevisning i form av Växjö vattendomsstols deldom av den 24 november 1992, samt protokoll och diagram med resultat från läckvattenmätningar. Korrespondens mellan länsstyrelsen och befattningshavare inom Banverket åberopades för att visa på skilda uppfattningar om hur vattendomsstolens dom skulle tolkas. Skisser av markytan åberopades för att illustrera hur tunnelns utformning inverkar på grundvattennivån.

6.2.4 Tingsrättens domskäl¹⁰¹

Tingsrätten konstaterade att miljöbalken inte hade trätt i kraft vid den tid som åtalet avsåg, och att det var den då gällande lagstiftningen i vattenlagen som var tillämplig i målet.

Tingsrätten noterade att huvudregeln i vattenlagen angav krav på tillstånd för att utföra ett vattenföretag. Tillstånd krävdes däremot inte, om det var uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadades genom företagets inverkan på vattenförhållandena. Den som av oaktsamhet utförde ett vattenföretag utan tillstånd skulle dömas till böter eller fängelse.

Tingsrätten poängterade att det aktuella målet var ett straffrättsligt mål och att legalitetsprincipen skulle tillämpas i målet. Enligt tingsrätten ställer legalitetsprincipen krav på ett uttryckligt lagstöd när en domstol avgör om ett visst förfarande utgör brott. Legalitetsprincipen förbjuder dessutom analogisk lagtolkning.

Tingsrätten ansåg att Banverket hade överskridit tillståndet i vattendomen från Växjö tingsrätt. Eftersom åklagaren hade utgått ifrån gränsvärdet i vattendomen på 33 liter/sekund som stöd för åtalet, ansåg domstolen att det var det värdet som skulle ligga till grund för bedömningen av om Banverket hade överskridit tillståndet i vattendomen. Enligt tingsrätten visade utredningen att det hade förekommit skilda meningar hos

---

¹⁰⁰ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 30 f.

¹⁰¹ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 52 ff.

länsstyrelsen och Banverket om hur vattendomen skall tolkas. Tingsrätten ansåg, mot bakgrund av vad som hade avhandlats i domen och kravet på att Banverket skulle redovisa läckvattenmätningar till länsstyrelsen, att utgångspunkten borde vara ”att värdet 33 liter/sekund tolkas så att det i princip skulle gälla vid varje enskilt mätningstillfälle”.¹⁰² Omräknat innebär en sådan tolkning av vattendomen att Banverket hade haft tillstånd att leda ut maximalt 2900 kubikmeter vatten per dygn ur de båda blivande tunnlarna. Enligt tingsrätten visade läckvattenmätningarna på ett utsläpp större än 2900 kubikmeter vatten per dygn.

Tingsrätten ansåg att Banverket hade utfört ett vattenföretag genom bortledning av vatten ur tunnlarna. Bedömningen stödde domstolen på Rolf Strömbergs utlåtanden och på de uttalanden departementschefen hade gjort i propositionen som låg till grund för 1983 års vattenlag. Tingsrätten konstaterade att lagstiftningen om vattenföretag inte hade gällt alla verksamheter som kunde påverka grundvattnet. Lagstiftningen om vattenföretag omfattade dock bortledning av grundvatten i skadeförebyggande syfte. Tingsrätten hänvisade i det sammanhanget också till ett uttalande jordbruksutskottet hade gjort i samband med utskottsbehandlingen av propositionen med förslag till vattenlag. I det åberopade utlåtandet hade jordbruksutskottet angett att en bortpumpning av grundvatten som hade läckt in i ett tunnelsystem vid tunnelbanebyggen, var att betrakta som bortledning av grundvatten i skadeförebyggande syfte och därmed föll under den föreslagna definitionen av vattenföretag.

Tingsrätten fastslog vidare att tunnelbygget i sig inte utgjorde något vattenföretag med stöd av en dom från miljödomstolen vid Umeå tingsrätt från år 1999, vilken senare hade fastslagits av miljööverdomstolen. Enligt tingsrätten hade Umeå tingsrätt motiverat sitt ställningstagande med att det skulle förutsätta en mycket långtgående lagtolkning, i strid mot ett normalt språkbruk, att betrakta en tunnel som byggs för järnvägstrafik som en anläggning för bortledning av grundvatten. Tingsrätten ansåg att domen

---

¹⁰² Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 53.

från Umeå tingsrätt undanröjde alla tidigare tveksamheter om huruvida ett tunnelbygge i sig kan utgöra ett vattenföretag eller inte.

Tingsrätten ansåg däremot inte att det utförda vattenföretaget hade varit tillståndspliktigt. Tingsrätten skrev: ”Genom förhöret med Johan Landberg har entydigt framgått att det var tunnelbygget (tunneldrivningen) som inverkade på grundvattenförhållandena i Hallandsåsen och att det vatten som läckte in i tunnlarna, oavsett om det sedan leddes bort eller inte, skulle ha runnit ut ur tunnlarna eftersom tunnlarna lutar utåt/nedåt. Det är därför inte möjligt att påstå att det bortledande som skett har haft någon som helst inverkan på vilken mängd vatten som kommit att läcka in i tunnlarna eftersom mängden fortsatt inläckande vatten skulle varit densamma oavsett om det redan inläckta vattnet leddes bort eller inte.”¹⁰³

Sammanfattningsvis konstaterade tingsrätten att eftersom bortledandet av vattnet ur tunnlarna i Hallandsåsen inte hade påverkat grundvattennivåerna i åsen och därför inte hade skadat något allmänt eller enskilt intresse. Eftersom åtgärden inte hade orsakat skada hade den inte utgjort något tillståndspliktigt vattenföretag och följaktligen omfattades den inte heller av något straffrättsligt ansvar enligt vattenlagen.

6.3 Målet i hovrätten

Tingsrättens dom överklagades av åklagaren. Hovrätten över Skåne och Blekinge meddelade dom den 27 maj 2003. Domslutet blev att åtalet ogillades.¹⁰⁴

6.3.1 Åklagaren¹⁰⁵

I hovrätten yrkade åklagaren bifall till åtalet i enlighet med stämningsansökan.

---

¹⁰³ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 58.

¹⁰⁴ HovR över Skåne och Blekinge, dom 2003-05-27 i mål B 1961-02, s. 2.

¹⁰⁵ Helsingborgs TR, dom 2003-05-27 i mål B 1961-02, s. 9. Åklagarmyndigheten i Linköping, överklagande av Helsingborgs TR: s dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 1. Uppsatsförfattarens anteckningar från förhandlingarna i HovR över Skåne och Blekinge i mål B 1961-02 den 5 och 6 maj 2003.

Åklagaren instämde i tingsrättens bedömning att tunnelbygget i sig inte hade utgjort något vattenföretag, men han delade inte tingsrättens uppfattning om att bortledandet av inläckande grundvatten inte hade haft någon inverkan på vattenförhållandena.

Enligt åklagaren borde undantaget från tillståndsplikten för vattenföretag enligt 4 kap. 2 § vattenlagen endast tillämpas i situationer, där det redan på förhand stod klart att några skadliga effekter inte kunde uppkomma. Åklagaren påstod dessutom att bevisbördan för undantagets tillämplighet låg på verksamhetsutövaren. Påståendet om bevisbördan stödde åklagaren på ett uttalande i Rolf Strömbergs bok "Vattenlagen med kommentar".

Åklagaren ansåg inte att det gick att göra en sådan åtskillnad mellan tunnelbygget och bortledningen av grundvatten som tingsrätten gjorde. Det fanns, enligt åklagaren, ett självklart samband mellan tunnelbygget och det utförda vattenföretaget. Detta självklara samband framgick, enligt åklagaren, av vattendomen från 1992 gällande tunnelbygget genom Hallandsåsen och av Banverkets ansökan till vattendomstolen. Av samma handlingar skulle det även framgå att bortledningen av grundvatten från Hallandsåsen utgjorde en verksamhet som kunde befaras ha en inverkan på vattenförhållandena i åsen. I ansökan till vattendomstolen hade Banverket, enligt åklagaren, uppgett att ett tillstånd till bortledning av grundvatten var en nödvändig förutsättning för att uppnå ändamålet med tunnarna. Inför förhandlingarna i vattendomstolen hade dessutom Banverket presenterat en omfattande utredning om konsekvenserna av en bortledning av grundvatten. Vattendomstolen hade sedan grundat sin bedömning av tillåtligheten på Banverkets utredning.

Åklagaren hänvisade vidare till domar meddelade av miljödomstolen i Växjö den 18 februari 2000 i mål M 49-99 och av miljööverdomstolen den 20 december 2001 i mål M 1718-00. Enligt åklagaren framgick det av dessa domar att domstolarna hade ansett att vattenbortledningen till följd av tunneldrivningen vid Hallandsåsen hade utgjort ett tillståndspliktigt vattenföretag.

6.3.2 De tilltalade¹⁰⁶

De tilltalade bestred åklagarens yrkande om ändring och begärde att hovrätten skulle fastställa tingsrättens frikännande dom.

De tilltalade hävdade att åklagarens påstående om bevisbördan var felaktigt. Ett bevisbörderesonemang saknade dessutom relevans, då det var klarlagt i målet att bortledandet av grundvatten inte hade haft någon inverkan på grundvattenförhållandena.

De tilltalade menade att åklagarens påstående om ett direkt sammanhang mellan tunneldrivningen och bortledningen av grundvatten saknade betydelse, eftersom ett sådant samband inte ändrade på slutsatsen om att vattenföretaget inte hade inverkat på vattenförhållandena. Påståendet var dessutom sakligt felaktigt, av den orsaken att tunneldrivningen hade kunnat genomföras utan en bortledning av vatten från tunnelmynningarna.

De tilltalade motsatte sig även åklagarens tolkning av undantagsregeln i 4 kap. 2 § vattenlagen. Enligt de tilltalade skulle bestämmelsen tolkas enbart utifrån sin ordalydelse. Utifrån en tolkning av undantagsregelns ordalydelse var regeln tillämplig i målet, då det var klarlagt i målet att det aktuella vattenföretaget inte hade kunnat ha någon inverkan på vattenförhållandena. Utifrån att det hade klarlagts att det aktuella vattenföretaget inte hade kunnat ha någon inverkan på vattenförhållandena, saknade det dessutom betydelse om en sådan inverkan skulle ha framstått som möjlig vid en förhandsprövning innan vattenföretaget kom till.

6.3.3 Utredningen¹⁰⁷

Varken åklagaren eller de tilltalade åberopade någon bevisning utöver den som förekom i tingsrätten. Vittnena hördes inte på nytt i hovrätten.

---

¹⁰⁶ HovR över Skåne och Blekinge, dom 2003-05-27 i mål B 1961-02, s. 9. Svarsskrivelser från de tilltalade, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 2, 8,10 och 14. Författarens anteckningar från förhandlingarna i HovR över Skåne och Blekinge i mål B 1961-02 den 5 och 6 maj 2003.

¹⁰⁷ Helsingborgs TR, dom 2003-05-27 i mål B 1961-02, s. 9. Åklagarmyndigheten i Linköping, överklagande av Helsingborgs TR: s dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 1. Svarsskrivelser från de tilltalade, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 2, 8 10 och 14.

6.3.4 Hovrättens domskäl¹⁰⁸

Hovrättens domskäl är mycket korta. Av domskälen framgår att hovrätten delade tingsrättens bedömningar och slutsatser. Av domskälen går även att utläsa att hovrätten hade tagit del av Johan Landbergs vittnesmål samt rättsutlåtandena av Rolf Strömberg och Staffan Westerlund.

---

¹⁰⁸ HovR över Skåne och Blekinge, dom 2003-05-27 i mål B 1961-02, s. 9 f.

7 Analys och slutsatser

I det här kapitlet redovisar jag mina bedömningar och slutsatser i frågor rörande målet om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Kapitlet inleds med en diskussion kring de beslut överåklagaren i Malmö och riksåklagaren tog i åtalsfrågan. Därefter redogör jag för den straffrättsliga legalitetsprincipen samt reglerna om bevisbörda och beviskrav, och ger min syn på vilken betydelse dessa regler har för bedömningen i det aktuella brottmålet. Jag tar sedan ställning till några av de påstående åklagaren framförde angående bevisningen i det aktuella brottmålet, till tolkningen av vattendomstolens dom från 1992, till frågan om huruvida tunnelbygget respektive bortledningen av grundvatten utgjorde tillståndspliktigt vattenföretag eller inte ur en straffrättslig synvinkel, samt till hur ansvarsfrågan bör bedömas. Slutligen behandlas frågor om vilken betydelse den aktuella domen kan få utanför brottmålets ram, och vilka lärdomar som går att dra av det som har framkommit i målet.

7.1 Åklagarens åtalsprövning

Jag har valt att kommentera de beslut överåklagaren i Malmö och riksåklagaren tog om att lägga ner åtalet respektive att återkalla nedläggelsen av åtalet¹⁰⁹, då de besluten var avgörande för att det överhuvudtaget blev ett mål kring frågan om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen.

Av de båda besluten framgår indirekt att de grundades på en regel i 20 kap. 6 § rättegångsbalken, vilken anger att åklagaren skall föra talan när det gäller brott som hör under allmänt åtal. Enligt förarbetena innebär regeln att

---

¹⁰⁹ Åklagarmyndigheten i Malmö, beslut om nedläggelse av åtal daterat 2001-08-30, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 468. RÅ, beslut om återkallelse av nedlagt åtal daterat 2001-09-21, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 499.

åklagaren har en plikt att väcka åtal, när det finns objektiva grunder för att anta att han kan uppnå en fällande dom.¹¹⁰

Beslutet av överåklagaren i Malmö om att lägga ner åtalet om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen, motiverades av att överåklagaren ansåg att det förelåg en rättslig oklarhet, som innebar att han inte kunde vänta sig en fällande dom i målet.

I doktrinen förekommer olika uppfattningar om huruvida åtal är berättigat eller inte, när syftet är att reda ut en rättslig ovisshet. Elwing anser att det krävs ett stort allmänt intresse av att den ovissa tillämpningsfrågan löses i ett domstolsförfarande, för att ett åtal skall vara berättigat. Ekelöf hävdar att åklagaren har en plikt att väcka åtal, i fall där skälen för och emot tillämpligheten av straffbudet väger ungefär lika. Enligt Ekelöf kan vikten av att få till stånd ett prejudikat överväga olägenheten för en tilltalad som utsätts för en långvarig straffprocess.¹¹¹

Eftersom rättsläget var oklart i det aktuella målet är det inte möjligt att hävda att vare sig överåklagarens eller riksåklagarens beslut var felaktiga i formell mening. Det stod därför åklagarna fritt att besluta om att lägga ner åtalet, eller att besluta om att driva åtalet.

Men även om överåklagarens beslut att lägga ner åtalet var formellt riktigt, anser jag ändå att riksåklagarens beslut att driva åtalet var att föredra. Ett åtal var, enligt min mening, motiverat. Ett tungt vägande skäl för åtal var t.ex. att det rörde en form av brottslighet som kan medföra allvarlig skada på allmänna och enskilda intressen. Den rättsliga oklarheten i målet gällde om en bortledning av inläckande grundvatten från tunnarna i Hallandsåsen hade haft en inverkan på grundvattennivåerna i åsen eller inte. De olika ståndpunkterna berodde på hur man tolkade betydelsen av att tunneln lutade och att det möjliggjorde att inläckande vatten kunde rinna ut ur tunneln av egen kraft. Skulle utredningen i målet ha visat att det fanns ett samband mellan bortledningen av inläckande grundvatten och avsänkningen

---

¹¹⁰ NJA II 1943 s. 258.

¹¹¹ Zitger, Peter. *Rättegångsbalken*, del 2 - 4, 2001, Göteborg, kommentar till 20 kap. 6 §, supplement 15 från augusti 1994. Ekelöf m.fl., *Rättegång V*, 7: e uppl., 1998, Stockholm, s. 147 f.

av grundvattennivåerna, hade det samtidigt inneburit att bortledningen hade kunnat orsaka skada för vattenförsörjningen för enskilda fastighetsägare och för naturmiljöerna uppe på åsen. De tänkbara skadorna hade i så fall varit mycket allvarliga. Ett åtal kunde även ha motiverats utifrån att Projekt Hallandsås hade fått stor uppmärksamhet i media, och att de boende på och runt åsen hade gett uttryck för en stark oro för de tänkbara följderna av den uppkomna grundvattensänknningen. Ett åtal och en efterföljande rättsprocess skulle innebära att det var möjligt att skapa klarhet i vad som hade hänt. Ett åtal behövdes för att värna tilltron till rättsväsendet. Dessutom fanns det ett intresse av att reda ut den straffrättsliga betydelsen av att bygga en tunnel med en viss utformning, och att få fram ett prejudikat för liknande bedömningar i framtiden.

Personligen anser jag – de lege ferenda - att åklagaren borde ha en obligatorisk plikt att väcka åtal när rättsläget är oklart och det dessutom finns ett allmänt intresse av att rättsfrågan utreds mer grundligt. Denna ståndpunkt bygger ytterst på att jag anser att åklagarens möjligheter att fatta beslut om åtal efter eget godtycke bör begränsas så långt det är möjligt, med hänsyn till krav på effektivitet och liknande.

Enligt min mening kan det innebära en fara för rättssäkerheten och hota tilltron till rättsväsendet, om det helt är upp till åklagaren att fatta beslut om huruvida åtal skall väckas eller inte.

Även om jag anser att riksåklagarens beslut att återkalla det nedlagda åtalet var riktigt är jag samtidigt tveksam till beslutet att överklaga tingsrättens dom – åtminstone utan att införa någon ytterligare bevisning i målet. Jag anser vidare att det är en allvarlig brist att riksåklagaren inte lade ner mer tid på att motivera beslutet att återuppta det nedlagda åtalet. Ett beslut om att väcka eller lägga ner åtal är ett så pass viktigt beslut, inte minst för den enskilde, att det bör innehålla en klar och otvetydig motivering. Av riksåklagarens beslut om återupptagande av det nedlagda åtalet framgår endast att riksåklagaren ansåg att det fanns tillräckliga skäl för åtal för brott mot vattenlagen. En sådan motivering säger i det närmaste ingenting om hur riksåklagaren har resonerat inför beslutet. Enligt min

mening borde det åtminstone ha framgått av beslutet, vilken inställning riksåklagaren hade till betydelsen av den rättsliga oklarheten.

7.2 Den straffrättsliga legalitetsprincipen

Legalitetsprincipen återropades av de tilltalade, och Helsingborgs tingsrätt hänvisade till den i sina domskäl.

Legalitetsprincipen är en allmän rättsgrundsats vilken anses gälla i de flesta rättsstater, med eller utan lagstöd. Principen brukar vanligen uttryckas i de latinska satserna *nulla poena sine lege*, *nulla poena sine crimine* och *nullum crimen sine poena legali* (inget straff utan lag, inget straff utan brott, inget brott utan kriminalisering genom lag).¹¹²

Legalitetsprincipen skall garantera att medborgarna i en stat skall kunna förutse vilka gärningar som är kriminaliserade. Principen riktar sig till lagstiftaren, genom krav på att strafflagstiftningen skall utformas på ett tillräckligt klart och precist sätt och genom förbud mot retroaktivt verkande straffregler. Den riktar sig dessutom till den som tillämpar lagen, d.v.s. i första hand domstolarna, genom förbud mot en retroaktiv lagtillämpning och förbud mot en analog tolkning av straffbestämmelser.

De tilltalades hänvisning till legalitetsprincipen¹¹³ avsåg förbudet mot att tolka straffbestämmelser analogt. Förbudet mot analogisk tillämpning av straffbud framgår bl.a. av regeringsformen, brottsbalken och den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.¹¹⁴ Förbudet innebär att en domstol inte får ge en straffbestämmelse en vidare tolkning än att den täcks av bestämmelsens klara ordalydelse, vid bedömningen av om en gärning utgör ett brott.¹¹⁵

Enligt min mening får legalitetsprincipen sin främsta betydelse i det aktuella målet, när det gäller att tolka den regel i vattenlagen som anger vilka verksamheter som är att betrakta som vattenföretag. En tolkning utifrån ordalydelsen av den regeln som anger vilka verksamheter som skall

---

¹¹² Jareborg, Nils. *Allmän kriminalrätt*, Uppsala, 2001, s. 57.

¹¹³ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 24.

¹¹⁴ 2 kap. 10 § RF. 1 kap. 1 § BrB. Art 7 EMRK.

betraktas som vattenverksamheter innebär, som jag ser det, att det är omöjligt att betrakta själva bygget av järnvägstunneln vid Hallandsåsen som en vattenverksamhet. En sådan tolkning utesluter även möjligheterna att hävda ett sådant samband mellan bortledningen av grundvatten och tunnelbygget, som åklagaren ville göra gällande i brottmålet (se nedan, avsnitt 7.6).

7.3 Bevisbörda och beviskrav

I brottmål gäller delvis andra regler än i civilmål för bevisbördan, d.v.s. för vem som har att lägga fram bevis för att domstolen skall kunna ta ställning till en viss omständighet, och för beviskraven, d.v.s. för hur stark bevisning som krävs för att någon viss omständighet skall anses bevisad.

7.3.1 Bevisbörda och beviskrav i brottmål i allmänhet

I brottmål är huvudregeln att åklagaren har att bevisa samtliga de omständigheter, som krävs för att den tilltalade skall kunna hållas ansvarig för brott. Att åklagaren har hela bevisbördan motiveras av en strävan att undvika felaktiga fällande domar. Principen är inte lagstadgad.

Principen om att åklagaren har den fulla bevisbördan gäller dock inte i alla straffrättsliga mål; lagstiftaren och domstolarna har fastslagit en annan fördelning av bevisbördan för vissa brott, eller vissa omständigheter i samband med vissa brott.¹¹⁶

Även ifråga om brott där åklagaren har den fulla bevisbördan för samtliga omständigheter, kan den tilltalade vara tvungen att lägga fram en bevisning som motsäger åklagarens bevisning, om han eller hon vill kunna undgå en fällande dom. Detta är fallet i situationer när åklagaren har presenterat en bevisning som är tillräckligt stark, för att någon viss omständighet skall kunna läggas den tilltalade till last. I sådana sammanhang brukar det talas

---

¹¹⁵ Jareborg, Nils. A.a., s. 58 och 123 f.

¹¹⁶ Zitger, Peter. A.a., kommentar till 30 kap. 1 §, supplement 18 från juli 1995.

om den tilltalades ”falska bevisbörda”, eftersom det då inte handlar om en bevisbörda i strikt mening.¹¹⁷

Beviskravet i brottmål är mycket högt. Enligt motiven till rättegångsbalken krävs en övertygande bevisning i brottmål. Högsta domstolen har slagit fast ett krav på att det skall fastslås utom rimligt tvivel att en tilltalad har gjort sig skyldig till en brottslig gärning, för att han eller hon skall kunna dömas till ansvar för gärningen.¹¹⁸ För att beviskravet utom rimligt tvivel skall anses uppfyllt, krävs både att åklagarens påstående framstår som rimligt med stöd av fakta i målet och att det saknas tänkbara alternativa förklaringar. Kan rätten inte utesluta att åklagarens påståenden är felaktiga i något visst avseende skall rätten meddela en friande dom.¹¹⁹

7.3.2 Bevisbörda och beviskrav i det aktuella brottmålet

De tilltalade inriktade huvudsakligen sitt försvar i det aktuella brottmålet på den undantagsregel i vattenlagen, som anger att tillstånd inte krävs för vattenföretag, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom företagens inverkan på vattenförhållandena.¹²⁰ För den åberopade regeln gäller en annan bevisbörda än den som är den vanliga i brottmål; det är istället den som har utfört vattenföretaget som har att presentera bevis till stöd för att regeln är tillämplig i brottmålet.¹²¹

I propositionen med förslag till vattenlag m.m. angav departementschefen att den aktuella undantagsregeln för tillståndplikt lägger bevisbördan på verksamhetsutövaren, vilket innebär att denne måste visa att det varit uppenbart att företaget inte skulle medföra någon skada. Departementschefen ansåg att den nämnda fördelningen av bevisbördan skulle komma att få betydelse, ”*t.ex. när det gäller skadeståndsansvaret för olaga utförande av vattenföretag*”.¹²² Rolf Strömberg har, i sin bok ”Vattenlagen med kommentar”, hävdad att utformningen av den aktuella

---

¹¹⁷ Zitger, Peter. A.a., kommentar till 30 kap. 1 §, supplement 18 från juli 1995.

¹¹⁸ Zitger, Peter. A.a., kommentar till 30 kap. 1 §, supplement 18 från juli 1995.

¹¹⁹ Bring, Thomas m.fl., *Förundersökning*, 1999, Stockholm, s. 35.

¹²⁰ 4 kap. 2 § VL.

¹²¹ Prop. 1981/82:130 s. 429. Strömberg, Rolf. *Vattenlagen med kommentar*, Helsingborg, 1984, s. 72 f. RH 1995:16.

undantagsregeln medför att bevisbördan läggs på företagaren, även i processer angående straffansvar för olaga utförande av ett vattenföretag.¹²³

Att det är verksamhetsutövaren som har att visa att det varit uppenbart att företaget inte har orsakat skada, har även fastslagits av Halmstads tingsrätt och hovrätten för västra Sverige, i ett brottmål gällande olaga utförande av ett vattenföretag. I domskälen hänvisade båda domstolarna till uttalandena i motiven. Hovrätten hänvisade även till Rolf Strömberg och till att den ansåg att en placering av bevisbördan hos verksamhetsutövaren föreföll naturlig vid tillämpning av undantagsregeln.¹²⁴

7.4 Åklagarens påståenden om bevisningen

I brottmålet gjorde åklagaren gällande att frågan om tillståndsplikten skulle bedömas efter hur vattenföretagets inverkan kunde uppfattas, vid en tidpunkt innan vattenföretaget kom till stånd. Åklagaren påstod vidare att banverkets egna ansökningshandlingar inför prövningen av bortledningen av vatten från de blivande tunnlarna genom Hallandsåsen, och de därpå följande domarna från vatten- och miljödomstolarna, visade att såväl Banverket som domstolarna hade ansett att den prövade vattenbortledningen hade utgjort ett tillståndspliktigt vattenföretag.¹²⁵

7.4.1 Tidpunkten för bedömningen av bevisningen

Enligt min mening har frågan om bevisningen skall gälla för situationen i nutid eller för situationen vid påbörjandet av vattenföretaget, ingen direkt betydelse i målet om brott mot vattenlagen vid Hallandsåsen. Jag uppfattar försvarets påståenden som att de hävdar att det utförda vattenföretaget aldrig har kunnat ha någon inverkan på vattenförhållandena i åsen. Ett sådant

---

¹²² Prop. 1981/82:130 s. 429.

¹²³ Strömberg, Rolf. *Vattenlagen med kommentar*, Helsingborg, 1984, s. 72 f.

¹²⁴ RH 1995:16.

¹²⁵ Åklagarmyndigheten i Linköping, överklagande av Helsingborgs TR: s dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 1. Uppsatsförfattarens anteckningar från förhandlingarna i HovR över Skåne och Blekinge i mål B 1961-02 den 5 och 6 maj 2003.

påstående omfattar både situationen vid tidpunkten för förhandlingarna i domstol, och situationen vid den tidpunkt när vattenföretaget påbörjades.

7.4.2 Uttalanden i samband med tillståndsprövningarna i vatten- och miljödomstolarna

Enligt min mening är det inte möjligt att dra några mer långtgående slutsatser i ett brottmål på grundval av uttalanden gjorda i samband med en tillståndsprövning i en vatten- eller miljödomstol.

Prövningen i tillståndsmål har ett annat syfte och sker utifrån andra utgångspunkter än i ett brottmål. Vid en tillståndsprövning enligt vattenlagen gör domstolen t.ex. ingen separat prövning av frågan om företaget verkligen kräver tillstånd eller inte. I tillståndsmålen prövas istället om en angiven verksamhet kan tillåtas utifrån reglerna i vattenlagens 3 kap. om allmänna förutsättningar för vattenföretag.¹²⁶

I vattenmålen rörande tunnelbygget genom Hallandsåsen gjorde domstolen inte heller någon särskild prövning av om det verkligen fanns ett samband mellan det utförda vattenföretaget, och en eventuell påverkan på vattenförhållandena och på motstående enskilda eller allmänna intressen. Av Växjö tingsrätts dom från 1992 framgår t.ex. att både Banverket och domstolen valde att anta och utgå ifrån, att det fanns ett samband mellan bortledningen av inläckande grundvatten och påverkan på grundvattennivåerna. Det presenterades inte heller några utredningar i målet angående sambandet mellan bortledningen och grundvattenavsänkningen. Vattendomstolen tog inte heller ställning till frågan om hur sambandet mellan bortledningen och grundvattensänkningen såg ut.¹²⁷

Vatten- och miljödomstolarna har inte heller fått möjlighet att ta ställning till den särskilda tekniska bevisning kring tunnelns utformning och vattenföretagets utförande, som de tilltalade förde fram i brottmålet och som var avgörande för bedömningen av tillståndsfrågan i det målet.

---

¹²⁶ Se bl.a. 3 kap. 1-7 §§ VL och 13 kap. 13, 19 och 47 §§ VL.

¹²⁷ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 14 och 26 ff.

7.5 Tolkningen av vattendomstolens dom från 1992

I brottmålet ifrågasattes huruvida Banverket hade överskridit tillståndet i vattendomen från 1992, med hänvisning till att de gränsvärden som angavs i vattendomen borde ses som medelvärden över hela byggtiden. Helsingborgs tingsrätt ansåg att de värden som angavs i domen, angav absoluta värden som skulle gälla vid varje enskilt tillfälle.¹²⁸

Jag har samma uppfattning som tingsrätten. Enligt min mening finns det ingenting i domen från vattendomstolen som pekar på att de angivna värdena skulle ha avsett medelvärden. Det sätt på vilket Banverket utförde talan i målet, talar istället emot en uppfattning att domens gränsvärden avsåg medelvärden.

Av Banverkets ansökan framgick att tillståndet till vattenbortledning skulle avse både den färdiga tunneln och byggnadstiden fram till dess att tunneln färdigställts. I domstolen framförde Banverket att de skulle genomföra kontinuerliga mätningar av inläckande grundvatten på var tjugonde meter, och att entreprenören skulle åläggas att avbryta arbetena om den angivna maximala mängden inträngande grundvatten skulle komma att överskridas. Banverket uppgav dessutom att de hade utfört undersökningar för att kunna bedöma det förväntade vattenläckaget i tunneln. Utifrån de utförda undersökningarna hade Banverket kommit fram till att de skulle kunna täta tunnlar i sådan grad, att det maximalt skulle kunna läcka in 3,5 l vatten per sekund och 1000 meter tunnelsträcka, eller sammanlagt 33 liter vatten per sekund. Den mängd vatten som läckte in skulle motsvara den mängd vatten som skulle behöva bortledas.¹²⁹

7.6 Tunnelbygget

Jag håller med parterna och domstolarna om att själva tunnelbygget inte kan betraktas som ett vattenföretag i vattenlagens mening.

---

¹²⁸ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 52 f.

¹²⁹ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 11 och 14.

Helsingborgs tingsrätt hänvisade i samband med sin bedömning av tunnelbygget till ett avgörande av Umeå tingsrätt. Avgörandet av tingsrätten har senare fastslagits av miljööverdomstolen. I domen från Umeå tingsrätt tog domstolen särskild ställning till frågan om en tunneldrivning kunde betraktas som en vattenverksamhet. Eftersom jag anser att Umeå tingsrätt har presenterat en föredömlig utredning av frågan, har jag valt att återge domstolens uttalanden som grund för mitt ställningstagande.

Umeå tingsrätt gjorde sina bedömningar utifrån miljöbalken, men reglerna i miljöbalken har överförts från vattenlagen utan sakliga ändringar, vilket innebär att tingsrättens slutsatser kan anses gälla även för en bedömning enligt vattenlagen.

Tingsrätten skrev: *”En uttömmande uppräknning av vad som är vattenverksamhet finns i 11 kap. 2 § miljöbalken. Bestämmelsens första punkt, som omfattar olika arbeten i vattenområden, har uppenbarligen utformats endast med tanke på arbeten i ytvatten, jämför även med hur vattenområde definieras i kapitlets 4 §. Såväl äldre doktrin som miljöbalkens förarbeten har också utgått ifrån att regeln endast avser ytvattenarbeten (se t.ex. Rolf Strömbergs kommentar till 1 kap. 3 § vattenlagen och prop. 1997/98:45 del 2 sid. 126). Att vid ett sådant förhållande tolka bestämmelsen så att den är tillämplig även på arbeten i mark under grundvattennivån låter sig enligt miljödomstolens mening inte göras. Enligt 11 kap. 2 § andra punkten är bortledning av grundvatten och utförande av anläggningar för denna vattenverksamhet. Att betrakta en tunnel som byggs med avsikt att möjliggöra järnvägstrafik som en anläggning för bortledning av grundvatten förutsätter en mycket långtgående och mot normalt språkbruk stridande tolkning, som i vart fall inte kan anses ändamålsenlig när det gäller tvingande föreskrifter om tillståndsskyldighet. Miljödomstolen anser därför att varken den första eller andra punkten i bestämmelsen kan grunda någon skyldighet för Banverket att ansöka om tillstånd till tunneldrivningen såsom vattenverksamhet. Inte heller omfattas tunneldrivningen av bestämmelsens återstående uppräknning av tillståndspliktiga vattenverksamheter, s.k. infiltrering respektive*

markavvattning. Slutsatsen härav blir att tunneldrivning i sig inte är vattenverksamhet i miljöbalkens och tidigare vattenlagens mening, ...”¹³⁰

7.7 Bortledningen av grundvatten

Här redovisar jag min syn på den rättsliga betydelsen utifrån vattenlagen av den bortledning av grundvatten Banverket genomförde, i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Mina slutsatser överensstämmer i huvudsak med de slutsatser Helsingborgs tingsrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge har dragit.

7.7.1 Utgjorde bortledningen av grundvatten ett vattenföretag?

Enligt min mening har Banverket utfört ett vattenföretag genom att låta leda bort inläckande grundvatten från tunnlarna vid Hallandsåsen.

Av vattenlagen framgår att bortledning av grundvatten är vattenföretag. Av propositionen med förslag till vattenlag framgår att vattenlagens regler omfattar bortledning av grundvatten när den sker i skadeförebyggande syfte och att begreppet grundvatten omfattar allt vatten som finns under markytan vid tillämpning av vattenlagen.¹³¹

Bevisningen i det aktuella brottmålet visade att Banverket ledde bort vatten ifrån tunnlarna genom Hallandsåsen och att det bortledda vattnet hade kommit från den omgivande bergrunden. Banverket hade således låtit leda bort grundvatten. Utredningen visade vidare att Bortledningen hade ett skadeförebyggande syfte, då bortledningen skedde för att bli av med vatten som hindrade arbetet med tunnlarna och var ett hinder för att tunnlarna skulle kunna användas för järnvägstrafik.¹³² Sammanfattningsvis visade således utredningen att banverket hade låtit leda bort grundvatten i skadeförebyggande syfte, vilket utgjorde en verksamhet som omfattades av vattenlagens regler om vattenföretag.

---

¹³⁰ Umeå TR, miljödomstolen, deldom 1999-12-14 i mål M 644-99, s. 25 f.

¹³¹ 1 kap. 3 § VL. Prop. 1981/82: 130 s. 396.

¹³² Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 40 ff.

Enligt min mening visar utredningen vidare att den verksamhet som utgjorde ett vattenföretag omfattade en bortledning som tog sin början inne i tunnlarna, och avslutades genom utsläpp i vattendrag i omgivningen runt tunnelmynningarna. Utredningen visar att bortledningen skedde med självfall i tunnlarna fram till tunnelmynningarna. Vid tunnelmynningarna leddes vattnet vidare med hjälp av pumpanordningar. Utanför tunnelmynningarna leddes vattnet via ledningar ut i sedimenteringsbassänger och ut i omgivande vattendrag.¹³³

7.7.2 Hade bortledningen av grundvatten utförts utan tillstånd?

Enligt min mening hade det utförda vattenföretaget, åtminstone delvis, utförts utan tillstånd.

Utredningen i brottmålet visade att Banverket hade tillstånd att leda bort grundvatten ur tunnlarna vid Hallandsåsen, enligt en dom meddelad 1992 av vattendomstolen vid Växjö tingsrätt. Av vattendomen framgår att Banverket hade rätt att släppa ut sammanlagt maximalt 33 liter vatten per sekund.¹³⁴

Jag har inte själv tagit del av Banverkets mätningar av inläckande grundvatten, men enligt Helsingborgs tingsrätt visar resultaten av dessa mätningar, att det har letts bort större mängder vatten ur de blivande tunnlarna genom Hallandsåsen än vad vattendomen medgav, under den period åtalet avsåg.¹³⁵

7.7.3 Krävde bortledningen av grundvatten tillstånd?

Jag anser att åklagaren misslyckades med att styrka sitt påstående i brottmålet om att det utförda vattenföretaget krävde tillstånd. Enligt min mening går det nämligen inte, utifrån den bevisning som presenterades i det aktuella brottmålet, att utesluta att åklagaren hade fel i sitt påstående.

I brottmålet påstod åklagaren att bortledningen av grundvatten från tunnlarna genom Hallandsåsen hade påverkat grundvattennivåerna, och att

---

¹³³ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 40 ff.

¹³⁴ Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99, s. 1.

¹³⁵ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 53.

det var uppenbart att allmänna och enskilda intressen hade skadats genom företagets inverkan på vattenförhållandena. Han presenterade ingen bevisning till stöd för sitt påstående.¹³⁶ De tilltalade hävdade att det utförda vattenföretaget inte hade påverkat grundvattennivåerna i Hallandsåsen och att det därför inte heller hade skadat allmänna och enskilda intressen. Påståendet fick stöd genom vittnesmålet med civilingenjören Johan Landberg.¹³⁷ Åklagaren presenterade ingen motbevisning för att vederlägga uppgifterna.¹³⁸

Enligt Johan Landberg var grundvattenavsänkningen i Hallandsåsen uteslutande ett resultat av tunnelbygget som sådant. Bortledningen av grundvatten påverkade inte grundvattennivåerna, eftersom bortledningen rörde vatten som redan hade runnit ut ur åsen.¹³⁹

Personligen har jag svårt att hävda att det utförda vattenföretaget hade kunnat påverka grundvattennivåerna och orsaka skada, efter att ha tagit del av de uppgifter Johan Landberg presenterade i målet om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen. Jag kan inte heller vederlägga uppgifterna, med hjälp av utredningen i brottmålet.

I sammanhanget vill jag skjuta in några kommentarer och en del kritik. Jag tror att det alltid är svårt för en domstol att ifrågasätta uppgifter ifrån sakkunniga, särskilt i fall där den sakkunniges redogörelse baseras på kunskaper inom något ämne som ligger långt ifrån den juridiska vetenskapens kunskapsområde. Flertalet av domstolarnas ledamöter är antagligen lekmän i förhållande till t.ex. teknisk kunskap. Enligt min uppfattning skulle det i många fall vara påkallat att kalla in flera olika experter för att belysa en viss fråga. En expert inom ett visst kunskapsområde räcker inte för att ge en frågeställning en mer allsidig belysning. Mot en eventuell invändning om att det är dyrt att anlita sakkunniga, vill jag påpeka att det knappast kan anses kostnadseffektivt att driva en dyr process i domstol, utan att samtidigt se till att åtminstone de centrala sakfrågorna i målet blir tillfredställande utredda. När det gäller det

---

¹³⁶ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 13 f och 30 f.

¹³⁷ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 23 ff. och 41 f.

¹³⁸ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 30 f.

aktuella målet anser jag därför att åklagaren borde ha kallat in någon mer expert på grundvatten och tunnelbyggande än Johan Landberg, för att belysa sambandet mellan bortledningen av grundvatten ur tunnlarna vid Hallandsåsen och grundvattenavsänkningen i åsen.

7.8 Ansvarsfrågan

Eftersom jag anser att det är omöjligt att hävda att det är styrkt bortom rimligt tvivel att bortledningen av grundvatten från tunnlarna genom Hallandsåsen utgjorde ett tillståndspliktigt vattenföretag, kan jag inte heller hävda att det har skett något brott mot vattenlagens regler om tillståndsplikt på grund av det utförda vattenföretaget. Utifrån en slutsats att brott inte kan styrkas är ett straffansvar för de tilltalade uteslutet.

7.9 Domens betydelse utanför brottmålet

Jag anser inte att en dom i ett brottmål kan användas för att dra några mer långtgående slutsatser om utgången i andra typer av mål, eller om förhållandena i andra sammanhang än just det som har varit uppe till bedömningen i det aktuella målet. Samtidigt inser jag att domslutet i fråga om brott mot vattenlagen i samband med tunnelbygget genom Hallandsåsen, kan komma att få betydelse utanför brottmålet. Domslutet kan t.ex. medföra att tillsynsmyndigheterna blir mer försiktiga med ingripanden i samband med bortledning av inläckande vatten vid framtida tunnelbyggen.

7.10 Lärdomar av brottmålet

Grundvattenavsänkningen i Hallandsåsen på grund av tunnelbygget har rent faktiskt orsakat stora skador för områdets fastighetsägare, och den har medfört en risk för långsiktiga skador på miljön. Det är naturligtvis mycket olyckligt att det inte gick att förhindra uppkomna skador, och att det inte gick att utdöma ett straffrättsligt ansvar mot någon av de inblandade. För de

---

¹³⁹ Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, s. 42.

drabbade är det bara att hoppas att de pågående skadeståndsprocesserna skall leda till en viss kompensation. Samtidigt är det naturligtvis möjligt att dra lärdom av detta inför framtiden. Av propositionen med förslag till vattenlag framgick att lagstiftaren hade tänkt att tunnelbyggens påverkan på grundvattenförhållandena skulle få en allsidig prövning, i samband med bygglovsprövningen enligt Plan- och bygglagen.¹⁴⁰ Kanske behöver lagstiftningen i Plan- och bygglagen en översyn? Mycket pekar i alla fall på att Banverket redan har dragit lärdom av erfarenheterna vid Hallandsåsen. Efter byggstoppet vid Hallandsåsen har Banverket bl.a. inrättat en särskild miljögranskningsgrupp, med uppgift att kontrollera och granska Banverkets arbete vid Hallandsåsen från miljösynpunkt¹⁴¹

---

¹⁴⁰ Prop. 1981/82: 130 s. 396.

¹⁴¹ [http://www.banverket.se/templates, StandardTtH__2903.asp](http://www.banverket.se/templates,StandardTtH__2903.asp), 2003-06-21.

Bilaga A - Utdrag ur vattenlagen (1983:291)

- I dess lydelse 1997 -

1 kap. Inledande bestämmelser

2 § Denna lag är tillämplig på vattenföretag och vattenanläggningar. ...

3 § Vattenföretag är

1. uppförande, ändring, lagning och utrivning av dammar eller andra anläggningar i vattendrag, sjöar och andra vattenområden, fyllning och pålning i vattenområden, bortledande av vatten från eller grävning, sprängning och rensning i vattenområden samt andra åtgärder i vattenområden om åtgärden syftar till att förändra vattnets djup eller läge,

2. bortledande av grundvatten och utförande av anläggningar härför,

3. tillförsel av vatten för att öka grundvattenmängden samt utförande av anläggningar och åtgärder härför,

4. åtgärder som utförs för att avvattna mark, när fråga inte är om avledande av avloppsvatten, för att sänka eller tappa ur en sjö eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något viss ändamål.

Vattenanläggning är en anläggning som har tillkommit genom ett vattenföretag med till anläggningen hörande manöveranordningar.

Med vattenområde i första stycket 1 avses område som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd.

4 kap. Tillståndsplikt

1 § För vattenföretag krävs tillstånd enligt denna lag, om inte annat följer av 1 a §, 2 § första stycket, 3 eller 4 §.

När det krävs tillstånd till ett vattenföretag får arbeten av större omfattning i anslutning till företaget inte påbörjas innan sådant tillstånd har meddelats.

Den som vill utföra ett vattenföretag har rätt att begära prövning även om tillstånd inte krävs.

.....

2 § Tillstånd till ett vattenföretag krävs inte, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom företagets inverkan på vattenförhållandena.

.....

21 kap. Ansvar, handräckning m.m.

1 § Till böter eller fängelse i högst två år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot 4 kap. 1 § första eller andra stycket eller 4 kap. 4 § första stycket andra meningen eller andra stycket andra meningen,

2. bryter mot villkor eller föreskrifter som har meddelats i samband med tillstånd till ett vattenföretag enligt denna eller äldre lag eller i samband med

...

.....

I ringa fall döms inte till ansvar.

Till ansvar enligt första stycket döms inte om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

.....

Käll och litteraturförteckning

Offentligt tryck

NJA II 1943 s. 258

Prop. 1981/82:130 *Med förslag till ny vattenlag m.m.*

SOU 1998:60 *Kring Hallandsåsen.*

SOU 1998:137 *Miljö i grund och botten – erfarenheter från Hallandsåsen.*

Litteratur

Bring, Thomas m.fl. *Förundersökning*, Stockholm, 1999.

Ekelöf, Per Olof *Rättegång IV, 5: e uppl.*, Lund, 1982.

Ekelöf, Per Olof m.fl. *Rättegång V, 7: e uppl.*, Stockholm, 1998.

Jareborg, Nils *Allmän kriminalrätt*, Uppsala, 2001.

Jareborg, Nils *Brotten II, 2: a uppl.*, Lund, 1986.

Strömberg, Rolf *Vattenlagen med kommentar*, Helsingborg, 1984.

Zitger, Peter *Rättegångsbalken, del 2 - 4*, 2001, Göteborg.

Domstolsakter

1: a åklagarkammaren i Malmö Ansökan om stämning daterad 2000-06-05, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 13.

Advokat Lars Laurin, Setterwalls advokatbyrå, Malmö Svarsskrivelse, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 14.

Advokat Leif Silbersky, Advokatfirman Silbersky, Stockholm Svarsskrivelse, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 10.

Advokat Lars Wiklund, Sju advokater HB, Svarsskrivelse, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 8.

Stockholm

Advokat Percy Bratt, Advokatbyrån Bratt och Feinsilber AB, Stockholm	Svarsskrivelse, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 2.
Riksåklagaren (RÅ)	Beslut om nedläggelse av åtal daterat 2001-08-30, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 468.
Strömberg, Rolf	Utlåtande daterat 2000-10-10, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 290.
Strömberg; Rolf	Utlåtande daterat 2001-03-07, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 379.
Westerlund, Staffan	Utlåtande daterat 2001-02-06, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 371.
Westerlund, Staffan	Utlåtande daterat 2001-08-17, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 459.
Åklagarmyndigheten i Linköping	Överklagande av Helsingborgs TR: s dom 2002-06-26 i mål B 3971-01, HovR över Skåne och Blekinge, mål B 1961-02, aktbilaga 1.
Åklagarmyndigheten i Malmö	Beslut om nedläggande av åtal daterat 2001-08-30, Ängelholms TR, mål B 41-98, aktbilaga 468.

Internet

http://www.banverket.se/templates/StandardTtH_2899.asp, 2003-04-15.

http://www.banverket.se/templates,StandardTtH__2903.asp, 2003-06-21.

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från hovrätterna

RH 1995:16

Rättsfall från tingsrätterna

Växjö TR, vattendomstolen, deldom 1992-11-24 i mål M 13-99 (tidigare mål VA 55/1991).

Umeå TR, miljödomstolen, deldom 1999-12-14 i mål M 644-99.

Helsingborgs TR, dom 2002-06-26 i mål B 3971-01.

Växjö TR, miljödomstolen, deldom 2003-02-14 i mål M 13-99.

Helsingborgs TR, dom 2003-05-27 i mål B 1961-02.